

Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantsoog

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op het Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24);

Gelet op artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Duinen Den Helder – Callantsoog**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
  - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
  - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
  - H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
  - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
  - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
  - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
  - H2190 Vochtige duinvalleien
  - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)

Artikel 2

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
2. De in artikel 1 genoemde speciale beschermingszone vormt het Natura 2000-gebied **Duinen Den Helder – Callantsoog**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 3

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
w.g. Sharon A.M. Dijkema
d.d. 25 april 2013

Dit aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet.

Het aanwijzingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA te Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantsoog inhoudende de aanwijzing als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn

1 INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantsoog, waarbij instandhoudingsdoelstellingen worden toegevoegd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

In artikel 2 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten. In dit deel van het besluit is het Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantsoog gevormd uit het Habitatrichtlijngebied, waarbij instandhoudingsdoelstellingen zijn toegevoegd. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 3 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting wordt de aanwijzing op grond van de Habitatrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen "behoud", "uitbreiding" en "verbetering" gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de oppervlakte en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit wordt gegeven.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B is toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen en omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

2 AANWIJZING HABITATRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Duinen Den Helder – Callantssoog aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als “Habitatrichtlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze Richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Duinen Den Helder – Callantssoog” en onder nummer NL1000009 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio¹. Het gebied is onder meer aangewezen voor twee prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Dit Habitatrichtlijngebied wordt voortaan aangeduid als Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantssoog (landelijk gebiedsnummer 84).

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006)². Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)³.

Het Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantssoog ligt in de provincie Noord-Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Den Helder en Zijpe.

2.1 Beschermd natuurmonumenten

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt van rechtswege de status van de hieronder opgesomde natuurmonumenten⁴.

Het beschermd natuurmonument Duinen van Den Helder en Callantssoog is aangewezen op 18 februari 1992 (NBLF-92-319; Stcrt. 1992, nr. 47).

Het staatsnatuurmonument Duinen van Den Helder en Callantssoog is aangewezen op 25 maart 1992 (NBLF-92-318; Stcrt. 1992, nr. 47).

Op grond van de wet heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzingen als natuurmonument van toepassing waren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals deze waren vastgelegd in de vervallen besluiten (zie verder hoofdstuk 5). De gebieden, die in het verleden als natuurmonument zijn aangewezen, zijn op de bijgevoegde kaarten ook als zodanig te herkennen.

---

¹ Beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (2004/813/EG). PB EU 2004, L 387/1. Laatstelijk vervangen door Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24/ 379).

² Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

³ Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁴ De oude wet kende zowel staatsnatuurmonumenten als beschermd natuurmonumenten. Dit verschil is in de huidige wet komen te vervallen.

3 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Duinen Den Helder – Callantssoog maakt onderdeel uit van een gevarieerd en uitgestrekt duinlandschap dat reliëfrijk en landschappelijk zeer afwisselend is. Het Natura 2000-gebied bestaat van noord naar zuid uit de Grafelijkheidsduinen en de Donkere Duinen, de Noordduinen (de strook tussen Den Helder en Callantssoog) en enkele nollenterreintjes en het Kooibosch ten oosten van Callantssoog. Het noordelijk deel en de nollen zijn restanten van voormalige eilanden. In het noordelijk deel verandert het landschap van west naar oost van de zeeoepduinen via een sterk geaccidenteerd landschap met valleicomplexen naar een bosrijke binnenduintrand. Over een groot deel van de duinen ontbreekt een binnenduintrand, hierdoor is een abrupte hoge steile overgang van duinen naar polders aanwezig.

Het gebied heeft goed ontwikkelde duingraslanden. In 1995 is in de Grafelijkheidsduinen een natte duinvallei hersteld en langs de randen uitgebreid. In de Noordduinen zijn in de afgesnoerde strandvlakte bij het Botgat vochtige duinvalleien aanwezig. De nollen behoren tot de Oude Duinen; hier zijn duingraslanden aanwezig. Het Kooibosch was in het verleden ingericht als eendenkooi.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Duinen Den Helder – Callantssoog behoort tot het Natura 2000-landschap "Duinen".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die van mindere kwaliteit zijn. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen⁵.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁶.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantssoog is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart (datum kaartproductie: 2-4-2013). Het gebied is globaal gelegen tussen de bebouwing van Huisduinen in het noorden, het fietspad westelijk van Den Helder, de sportvelden bij Den Helder, de Duinweg van Den Helder naar Callantssoog en de bebouwing van Callantssoog in het oosten, de grens van het Natura 2000-gebied Zwanenwater & Pettemerduinen (085) in het zuiden en de duinvoet in het westen. Tevens behoren de Nol bij Abbestede (inclusief de verbindende gronden met het duingebied), het Kooibosch en het Luttickduin tot het Natura 2000-gebied.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ongeveer 645 ha, dat is aangewezen onder de Habitatrichtlijn. De voormalige beschermde en staatsnatuurmonumenten Duinen van Den Helder en Callantssoog, met een gezamenlijke omvang van ongeveer 600 ha, vallen in het geheel binnen de begrenzing van het gebied. Voor de exacte oppervlakten wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) is op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁷:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (0)

⁵ De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁶ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 16 en 25.

⁷ Wijzigingen aangeduid met (0) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit.

- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- Verharde wegen, die ook reeds tekstueel zijn geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is afgestemd op die van de (voormalige) natuurmonumenten opdat deze geheel binnen het Habitatrictlijngebied vallen.
- De zeewaartse begrenzing van het gebied is gelegd op de duinvoet van het buitenduin (zie ook volgende paragraaf), zoals ook gold voor het natuurmonument.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is gelet op de kadastrale inschrijving⁸, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (°)

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea toegelicht.

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied is op een aantal plaatsen aangepast:

- Aan de oostzijde van het gebied is langs het Gaatjespad in Den Helder een strook loofbos toegevoegd (1,4 ha) omdat de grens van het (voormalige) natuurmonument dwars door deze strook heen loopt (als grens van het Habitatrictlijngebied was bij de aanmelding die van het natuurmonument aangehouden).
- Het gebied is uitgebreid met het natuurontwikkelingsproject "voormalige sportvelden Donkere Duinen" (8,5 ha), dat direct aan de Grafelijkheidsduinen grenst. Het vormt de verbinding tussen het hoofdgebied en een geïsoleerd gelegen deel van het duingebied (onderdeel van het natuurmonument) langs de Bremstraat. Hier bestaan ontwikkelingsmogelijkheden voor onder meer vochtige duinvalleien (H2190).
- Het gebied is uitgebreid met de voormalige Defensieterreinen Botgat en Falga (5,3 ha) die een integraal onderdeel uitmaken van het duingebied en uitbreidingskansen bieden voor grijze duinen (H2130). Zo lang aanwezig, blijven bebouwing en verhardingen uitgezonderd gelet op de algemene exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4).
- Het gebied is uitgebreid met nieuwe natuur bij Abbestede (17 ha; eigendom Landschap Noord-Holland), wegens voorkomen van grijze duinen (H2130). De uitbreiding vormt tevens een schakel in de verbinding tussen het aangemelde hoofdgebied en het deelgebied Abbestede van het (voormalig) natuurmonument. Tot deze uitbreiding was reeds besloten voor de aanmelding in 2003, maar toen slechts ten dele op de kaart aangeduid (zie Reactiedocument 2004, pagina 98).
- Ten opzichte van het ontwerpbesluit is de uitbreiding met een perceel langs de Abbestede (0,4 ha, kadastraal perceel Callantsoog C197) beperkt. Dit agrarisch perceel heeft geen betekenis voor de instandhouding van het gebied. (°)
- Het gebied is uitgebreid met duingrasland met het habitatype grijze duinen (*H2130) gelegen ten oosten van Callantsoog in eigendom van Staatsbosbeheer (3,3 ha). In het ontwerpbesluit was deze uitbreiding groter (in totaal 8,8 ha) maar er blijken geen ontwikkelingsmogelijkheden die van belang zijn voor de instandhouding van het gebied. (°)

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrictlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen

⁸ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) is dit besluit, wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking ingeschreven.

gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

Met betrekking tot het grensverloop langs de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in dit gebied: De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

4 NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragraaf 4.2.1 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) waarvoor het gebied is aangewezen⁹. Op alle vermelde Natura 2000-waarden is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elke Natura 2000-waarde waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.3 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrictlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing van het Habitatrictlijngebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I¹⁰)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁷.

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
Verkorte naam Witte duinen

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)

H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
Verkorte naam Duinheiden met kraaihei

betreft het subtype:

H2140B *Duinheiden met kraaihei (*droog*) (°)

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
Verkorte naam Kruiwilgstruwelen

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

⁹ Prioritaire habitattypen zijn in bijlage I van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

¹⁰ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).

- H2180A** Duinbossen (*droog*) (°)
H2180C Duinbossen (*binnenduinrand*) (°)
- H2190** Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien
 betreft de subtypen:
H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)
H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)
H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*)
- H6410** Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁹ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor één habitatype, dat in voldoende mate in gebieden is vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd (slijkgrasvelden (H1320)). De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹¹. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Habitatype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Duinen Den Helder – Callantsoog ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
*H2130B	5	5	ca. 5.000	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	ja ¹²
*H2140	10	9	ca. 1.700	C (<2%)	C (<2%)	nee

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot de X belangrijkste gebieden” voor het betreffende habitatype.
 (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriteria (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
 (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren.
 (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied, uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
 (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied. (Niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.4 Verspreiding habitattypen in het Habitatrictlijngebied

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Duinen Den Helder – Callantsoog is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

¹¹ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

¹² Bij de aanmelding niet behorend tot de vijf belangrijkste gebieden, maar reeds eerder (1996) aangemeld voor dit habitatype (zie ook bijlage B.3).

Witte duinen (H2120) vormen de buitenste duinengordel van de kustlijn (de zeereep) en komen voor langs de kustlijn van het hele gebied. Landinwaarts gaan de witte duinen over in grijze duinen, *kalkarm* (H2130B), het dominante habitatype in het gebied. Nabij Abbestede komt plaatselijk het habitatype grijze duinen, *heischraal* (H2130C) voor. Duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B) komen voor in het noorden van het gebied nabij de Grafelijkheidsduinen, ten westen van Julianadorp en in de Nollen. Het habitatype duindoornstruwelen (H2160) komt beperkt voor op enkele zeer kleine locaties in het noorden van het gebied. Kruiwilgstruwelen (H2170) komen verspreid voor in de Grafelijkheidsduinen en de duinen ten westen van Botgat. Duinbossen, *droog* (H2180A) en duinbossen, binnenduinrand (H2180C) komen voor in het Kooibosch en de Nollen. Duinbossen, *droog* (H2180A) komt daarnaast voor in het noorden van het gebied. Vochtige duinvalleien, *open water* (H2190A) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (H2190D) komen voor in het noorden van het gebied nabij de Harmslootvallei. Het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (H2190C) komt voor in de Harmslootvallei, direct ten noorden van de Donkere Duinen, ten noorden van Botgat en in het Kooibosch. Blauwgraslanden (H6410) komen op een kleine oppervlakte voor in het Kooibosch.

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor zover van toepassing is daarbij aangegeven welke habitatypes en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitatypes en (vogel)soorten. Bij broedvogelsoorten met een regionale doelstelling is in de toelichting aangegeven wat in een bepaalde periode de minimale en maximale bijdrage van het betreffende gebied aan het regionale doelniveau is geweest.

In bijlage B van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per Natura 2000-waarde.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitatypes en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitatypes en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitatypes en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitatypes en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitatypes en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrichtlijn: habitattypen (bijlage I)

H2120 Witte duinen

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype witte duinen van goede kwaliteit is momenteel zeldzaam in de Hollandse duinen. De kwaliteit kan in dit gebied worden verbeterd. De verbetering van de kwaliteit is mede van belang voor verbetering van de kwaliteit van habitatype grijze duinen (H2130).

H2130 *Grijze duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C).

Toelichting Dit is één van de weinige Natura 2000-gebieden waar het habitatype grijze duinen nog over een grote oppervlakte in goed ontwikkelde vorm aanwezig is, met lokale variaties in vegetatietypen (duinroosvalleien, schapengras- en buntgrasbegroeiingen). Omdat het subtype *heischraal* (subtype C) landelijk zeer zeldzaam is, is speciale aandacht vereist voor behoud van de oppervlakte en kwaliteit van dit subtype.

H2140 *Duinheiden met kraaihei

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinen met kraaiheide, *droog* (subtype B).

Toelichting Het habitatype duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B) is momenteel in goede kwaliteit en over voldoende oppervlakte aanwezig en is landelijk niet bedreigd.

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen komt over een kleine oppervlakte in het gebied voor. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig ontwikkeld worden beoordeeld.

H2170 Kruiwilgstruwelen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Goed ontwikkelde begroeiingen van het habitatype kruiwilgstruwelen zijn schaars in het gebied. Uitbreiding is van belang als stapsteen voor planten en dieren tussen de waddeneilanden en de Hollandse duinen. Op verschillende plaatsen in het gebied is potentie voor uitbreiding.

H2180 Duinbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C).

Toelichting Duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) zijn in het gebied lokaal over een zeer beperkte oppervlakte aanwezig. De kwaliteit van beide subtypen is goed. Er is geen potentie voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D).

Toelichting Goed ontwikkelde duinvalleibegroeiingen van het habitatype vochtige duinvalleien zijn schaars in het gebied. Aanwezigheid van verschillende subtypen is van belang als stapsteen voor planten en dieren tussen de waddeneilanden en de Hollandse duinen. Lokaal bestaat de potentie voor uitbreiding van dit habitatype.

H6410 Blauwgraslanden

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Op één locatie in de binnenduinrand komt het – in de duinen zeldzame – habitatype blauwgraslanden voor. Het habitatype is over een kleine oppervlakte aanwezig en is matig tot goed ontwikkeld.

5.4 Beschermdenatuurmonumenten

Het Natura 2000-gebied omvat één of meer voormalige beschermdenatuurmonumenten (zie paragrafen 2.1 en 3.3 van deze Nota van toelichting). Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbeschermingswet 1998, heeft de bescherming van dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit. Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen (zoals opgenomen in paragraaf 4.2 van deze Nota van toelichting), maken deze deel uit van de in voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. Indien de doelstellingen geen Natura 2000-waarden betreffen, houden deze doelstellingen, zoals de bescherming van het natuurschoon, hun zelfstandige betekenis. In een aantal gevallen is het niet mogelijk om zowel de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument als de Natura 2000-doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld omdat dat om tegenstrijdig beheer vraagt). In deze gevallen hebben de Natura 2000-doelen voorrang om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen.

Met de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 op 18 maart 2010 (Stb. 2010, 135) is de uitwerking van de doelen van voormalige beschermdenatuurmonumenten in het beheerplan facultatief geworden, in plaats van dat daartoe een verplichting geldt. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie aan het einde van dit besluit toegevoegd.

Bijlage A is niet van toepassing op dit besluit.

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

- B.1 Wijzigingen in habitattypen ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1)
- B.2 Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.2)
- B.3 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B.4 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1 Wijzigingen in habitattypen ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype witte duinen (H2120). Het habitatype is aanwezig langs de westrand van het gebied.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) vervalt de doelstelling voor het subtype duinheiden met kraaiheide, *vochtig* (H2140A). Alleen subtype *droog* (subtype B) blijkt aanwezig in het gebied.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinbossen (H2180). Echter, in afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is de doelstelling vervallen voor het subtype *vochtig* (subtype B), omdat de betreffende bossen onder de definitie van het subtype *droog* (subtype A) vallen. Daaropvolgend zijn in aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) doelstellingen opgenomen voor de subtypen *droog* (subtype A) en *binnenduinrand* (subtype C). Subtype *droog* komt voor in de Grafelijkheidsduinen en de Donkere Duinen. Het subtype *binnenduinrand* komt voor in het Kooibosch en De Nollen.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is de doelstelling voor het subtype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B) vervallen. Het subtype blijkt niet in het gebied voor te komen. De doelstellingen voor de subtypen *open water* (subtype A), *ontkalkt* (subtype C) en *hoge moerasplanten* (subtype D) blijven gehandhaafd.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410). Het habitatype komt voor in de binnenduinrand bij het Kooibosch.

B.2 Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.2)

- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor de vogelsoort tapuit (A277). De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrictlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

B.3 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elke Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. In het geval van habitattypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. Indien kwaliteit een rol heeft gespeeld in de bepaling van de gebiedselectie voor habitattypen is dit tekstueel toegelicht. In het geval van soorten betreft de relatieve bijdrage het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen, aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C = <2%

In de kolom "Bronvermelding" zijn de terreinbeherende organisaties en andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend, met vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd.

■ Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor de volgende habitattypen:

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm			
Landelijke oppervlakte ca. 5.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bron
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
003	Duinen Vlieland	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
004	Duinen Terschelling	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2009
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	B2 (6-15%)	Landschap Noord-Holland 2010
116	Kop van Schouwen	B2 (6-15%)	Provincie Zeeland 2009

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het prioritaire habitatype grijze duinen (H2130) de volgende tien gebieden geselecteerd: Duinen Schiermonnikoog (006), Duinen Terschelling (004), Duinen en Lage Land Texel (002)¹³, Noordhollands Duinreservaat (087), Kennemerland-Zuid (088), Coepelduynen (096), Meijendel & Berkheide (097), Voornes Duin (100), Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)¹⁴ en Kop van Schouwen (116). Toen niet behorend tot de tien belangrijkste gebieden, maar reeds eerder (1996) aangemeld voor dit habitatype: Duinen Den Helder – Callantsoog (084) (Lijstdocument 2004). In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype in drie subtypen verdeeld (*kalkrijk*, *kalkarm* en *heischraal*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten.

Voor het subtype *kalkarm* (H2130B) zijn in de tabel op grond van de huidige kennis de vijf belangrijkste gebieden vermeld (in numerieke volgorde). Elk van deze gebieden bevat 6-15% van de landelijke oppervlakte (klasse B2) van dit subtype. Duinen Terschelling herbergt de grootste oppervlakte van dit subtype (ruim 10%). Ook Schoorlse Duinen (086) en Noordhollands Duinreservaat hebben een behoorlijke oppervlakte (klasse B2) maar net iets minder dan de gebieden op de tweede tot en met vijfde plaats.

H2140 – *Duinheiden met kraaihei			
Landelijke oppervlakte ca. 1.700 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A2 (30-50%)	Aanwijzingsbesluit 2009
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2009
086	Schoorlse Duinen	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2010
085	Zwanenwater & Petteerderduinen	B2 (6-15%)	Landschap Noord-Holland 2010
003	Duinen Vlieland	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2009
087	Noordhollands Duinreservaat	B1 (2-6%)	Landschap Noord-Holland 2010
005	Duinen Ameland	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2009
006	Duinen Schiermonnikoog	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2009
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	C (<2%)	Landschap Noord-Holland 2010

¹³ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol.

¹⁴ Destijds bekend als Duinen Goeree.

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende zeven gebieden geselecteerd: Duinen en Lage Land Texel (002)¹³, Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005), Zwanenwater & Pettemerduinen (085)¹⁵, Schoorlse Duinen (086)¹⁶ en Noordhollands Duinreservaat (087). Ten tijde van deze aanmelding was het habitatype niet in subtypen verdeeld. In het Natura 2000 doelendocument (2006) worden voor dit habitatype twee subtypen onderscheiden, namelijk duinheiden met kraaihei, *vochtig* (H2140A) en duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B). Op grond van de beschikbare oppervlaktegegevens is differentiatie naar de twee subtypen (nog) niet mogelijk, waardoor thans de belangrijkste gebieden voor het habitatype als geheel in bovenstaande tabel zijn vermeld. Naast de zeven gebieden in de oorspronkelijke selectie blijkt het habitatype in nog twee gebieden aanwezig: Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het totaal komt hiermee op negen gebieden. Hiervan bevat Duinen Terschelling veruit het grootste voorkomen van dit habitatype in ons land, met bijna 50% van de landelijke oppervlakte.

B.4 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

Voor zover de hier vermelde gebiedsdoelen en relatieve bijdragen betrekking hebben op de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten deze worden beschouwd als "indicatieve" opgaven en kunnen ze nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling¹⁷ is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De landelijke doelstellingen vormen een kader voor de formulering van instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau. De gebiedsdoelen bij elkaar "opgeteld", eventueel tezamen met een opgave buiten het Natura 2000-netwerk, hebben als som het landelijke doel. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-waarde vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom "Besluit") staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-waarden die zijn toegevoegd ten opzichte van het ontwerpbesluit, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen. De instandhoudingsdoelstellingen die om deze reden op behoud zijn gesteld en daarmee afwijken van de landelijke doelstelling voor de betreffende Natura 2000-waarde, zijn in de tabellen gemarkeerd met een x. Regels in cursief betreffen complementaire doelen. Deze zijn in de tabellen opgenomen omdat ze nog in de vigerende besluiten staan vermeld. Deze doelen zullen niet langer in aanwijzingsbesluiten worden opgenomen (zie bijlage C, paragraaf 4.1). Bij broedvogels wordt in de kolom "Populatie" tevens aangegeven of er sprake is van herstel dan wel uitbreiding (↑). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 3 van deze bijlage.

¹⁵ Destijds bekend als Duinen Zwanenwater en Pettemerduinen.

¹⁶ Destijds bekend als Duinen Schoorl.

¹⁷ De landelijke doelomschrijving in deze paragraaf beperkt zich in principe tot behoud/uitbreiding oppervlakte (of omvang leefgebied) en behoud/verbetering kwaliteit (leefgebied), in geval van soorten en vogels aangevuld met het doel voor behoud/uitbreiding populatie. Voor de volledige formulering van de landelijke doelen inclusief toelichting wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (2006).

B.4.1 *Habitatrichtlijn: habitattypen*

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantssoog	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

- (a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.
- (b) Achteruitgang van het oppervlakte ten gunste van het habitatype grijze duinen (H2130) is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling voor verbetering van de kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land, is geen verbeterdoelstelling neergelegd (bijvoorbeeld Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitatype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudopgave geformuleerd. In Westerschelde & Saeftinghe is een behoudopgave geformuleerd omdat daar weinig mogelijkheden zijn voor verbetering van de kwaliteit. Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire habitatype grijze duinen (H2130).

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
085	Zwanewater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitattype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitattype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitattype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in het gebied Kennemerland-Zuid (088) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit, aangezien de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden biedt voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130C – *Grijze duinen, heischraal					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
085	Zwanewater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit

088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling voor het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitattype in dit gebied reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van het oppervlakte. In het gebied Duinen Goeree & Kwade hoek (101) is het habitattype reeds over voldoende oppervlakte aanwezig en zijn er geen potenties voor verdere uitbreiding. Er is wel een verbeteropgave voor de kwaliteit van het habitattype in dit gebied.

H2140B – *Duinheiden met kraaihei, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

(a) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitattype als geheel. Het was niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. In elk geval zijn alle duingebieden waar dit habitattype in goed ontwikkelde vormen en in de grootste omvang aanwezig is, opgenomen in het Natura 2000-netwerk. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan.

Wat betreft de landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is deze neergelegd in de twee kerngebieden voor subtype B: Duinen Terschelling (004) en Schoorlse Duinen (086). Deze gebieden bevatten een grote oppervlakte van dit habitattype en hier zijn goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in afwijking van het landelijk doel.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit...^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (*H2130), duinbossen (H2180) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen [in het betreffende gebied] niet afneemt¹⁸.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een "ten gunste formulering" toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen in de "ten gunste formulering" van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2170 – Kruiwilgstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) Lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.
 (b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190)¹⁸.

¹⁸ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype kruipwilgstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De lokale uitbreiding- en verbeteringdoelstelling ligt in het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het habitattype komt hier in geringe mate voor in matige tot goede kwaliteit en het gebied heeft goede potentie voor herstel.

H2180A – Duinbossen, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit...^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
085	Zwanenwater & Petteerderduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁸.
- (c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *droog* (subtype A) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het voorkomen van duineikenbos (subtype A) in Europa is vrijwel beperkt tot Nederland. Vanwege de zeer grote verantwoordelijkheid die Nederland heeft voor dit habitattype wordt, in de gebieden waar goede mogelijkheden hiervoor zijn, uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is voornamelijk op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. Ook in het Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (086) wordt uitbreiding van de oppervlakte van dit subtype nagestreefd en realistisch geacht. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Westduinpark & Wapendal (098) en Solleveld & Kapittelduinen (099) is het beheer reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Schoorlse Duinen (086) en Voornes Duin (100) bestaan goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit.

H2180C – Duinbossen, binnenduinrand					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantssoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁸.
- (b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle dungebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁹. Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitattype op de waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2190A - Vochtige duinvalleien, open water					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantssoog	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
085	Zwanewater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

¹⁹ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect kwaliteit. Echter op het aspect oppervlakte wijkt het landelijk doel af, omdat Nederland een relatief zeer groot belang heeft voor het habitatype. Er geldt een behoudsdoelstelling als er in het gebied geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Vlieland (003). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuivingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

H2190C – Vochtige duinvalleien, ontkalkt					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijk doelstelling sluit hierop aan. Er geldt een behoudsdoelstelling als in het gebied zeer beperkte of geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Schiermonnikoog (006). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190D – Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
085	Zwanewater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x

(a) Achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige duinvalleien, kalkrijk (H2190B), is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten (2190D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect oppervlakte; voor het aspect kwaliteit wijkt de landelijke doelstelling echter af. Hiervoor is gekozen vanwege het zeer grote relatieve belang dat Nederland heeft voor het habitatype en bovendien om het hydrologische herstel, dat reeds is ingezet voor het habitatype, optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
035	De Wieden	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit

037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & Voltherbroek	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
069	De Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
083	Botshol	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantssoog	behoud	verbetering	C	doel aangepast ^b
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) De doelstelling van Duinen Den Helder – Callantssoog is aangepast van uitbreiding naar behoud van de oppervlakte. Het habitatype blauwgraslanden komt in dit gebied voor in één verlande voormalige kreek. Er zijn hier geen mogelijkheden voor uitbreiding van de oppervlakte.

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 180 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgraslanden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”²⁰. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidige voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn. De landelijke doelstelling ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype.

²⁰ De beschreven staat van instandhouding wijkt af van de staat van instandhouding zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006). Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor een nadere uitleg.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en het bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit.

Er is destijds besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiepunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord²¹ is op hoofdlijnen het gevoerde beleid uiteengezet. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op het aanwijzingsbesluit van dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit. Bij de beantwoording van de zienswijzen zijn ook de provinciale beschouwingen op de zienswijzen betrokken.

Voor het gebied Duinen Den Helder – Callantssoog zijn 110 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

---

²¹ Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

2.1 ALGEMEEN

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, waaronder "beschermingsstatus". Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie "aanwezig maar verwaarloosbaar" geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de beoordeling van de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 zijn opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de Richtlijn voorschrijft. Door doelstellingen op te nemen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor alle soorten en habitattypen en dus ook voor die soorten en habitattypen waarvoor het gebied niet is geselecteerd, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrictlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebieden behoort.

Insprekers wijzen verder op documenten die in een eerdere fase van het proces ter beoordeling zijn aangeboden, waarop men wijzigingen heeft voorgesteld en ten aanzien waarvan wijzigingen zijn doorgevoerd in de ontwerpbesluiten. Het betreft onder andere de profielendocumenten 2006²² en gebiedendocumenten uit 2005. Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde reacties worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen in het selectieproces van Habitatrictlijngebieden

Zoals in het Verantwoordingsdocument (2003)²³ beschreven staat, heeft de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap van de selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en met de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort is in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en waar de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie

²² Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²³ Ministerie van LNV (2003): "Verantwoordingsdocument". Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrictlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap van de selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of de totale populatie van een soort binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde "belangrijkste" gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende landelijke dekking te halen. Daarnaast is bekeken of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort wordt voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars zijn hiervoor als leidraad gebruikt:

- < 20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende dekkingsgraad beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- > 60% is over het algemeen voldoende dekking.

Hierbij is uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen binnen het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten. Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd (zie hoofdstuk 2). Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument (2004)²⁴ is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmelding van 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004)²⁵ bevat een Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrictlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en

²⁴ Ministerie van LNV (2004): "Lijstdocument". Overzicht van gebiedsselectie voor de Habitatrictlijn. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁵ Ministerie van LNV (2004): Reactiedocument aanmelding Habitatrictlijngebieden. Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in het kader van Natura 2000. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek "Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied". Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de Richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen. De aanmelding vindt uitsluitend op ecologische gronden plaats. Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de Richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot habitattypen en soorten waarvoor het gebied is geselecteerd en dat er met betrekking tot de overige habitattypen en soorten van bijlage II geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden daarom niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen of de soorten waarvoor het gebied is geselecteerd geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Op het standaardgegevensformulier dat naar de Europese Commissie gaat moeten alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens moeten geregeld worden geactualiseerd. Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie "aanwezig maar verwaarloosbaar". Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme oppervlakte of slechts incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het habitatype of de soort zich in dit gebied niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeachte de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie zijn dan ook geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er is per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van het ontwerp-aanwijzingsbesluit van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure en afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord is de selectieprocedure uitvoerig beschreven en is uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Deze werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te

wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit is in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet. Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

2.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE PROCEDURE

Een inspreker geeft aan dat het huidige gebruik en beheer, specifiek in de Grafelijkheidsduinen en de Noordduinen, gewijzigd zijn ten opzichte van de beschrijving in paragraaf 7 van het besluit tot aanwijzing als beschermd natuurmonument. De inspreker verzoekt de beschrijving te corrigeren door in deze bijlage een voetnoot op te nemen.

De zienswijze heeft niet geleid tot wijziging van dit besluit. Een meer uitvoerige beschrijving van vroeger – en huidig – gebruik krijgt een plaats in het beheerplan. De teksten over het gebruik en beheer in het besluit tot aanwijzing als beschermd natuurmonument geven een grove beschrijving ten tijde van de aanwijzing. Het gebruik en beheer kan in de loop van de tijd wijzigen als de instandhoudingsdoelen, die immers centraal staan, dit noodzakelijk maken.

3 REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Insprekers hebben aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur: delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur. Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn in delen van het gebied. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten.

Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1 van het Natura 2000 doelendocument (2006)²⁶ uitvoerig uiteen is gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: er is gestreefd naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheereenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- “Cement tussen de bakstenen”: de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het “cement tussen de bakstenen”, maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.
- Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing van onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationale Parken, Vogelrichtlijngebieden en/of eigendoms grenzen).

²⁶ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

De herbegrenzing is doorgevoerd op basis van technische en/of inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermd en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden.

Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan de hand van kadastrale perceelsgrenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen

Gebleden is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Meebegrenzen van nieuwe natuur

Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht. Nieuwe natuur is meebegrensd indien (in geval van een Habitatrichtlijngebied) één van de volgende situaties van toepassing is:

1. wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied (de natuurwaarden zijn al aanwezig of zullen conform vastgestelde plannen worden ontwikkeld). Het betreffende natuurdoel dient uiteraard invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied.
2. wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij verwerving van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur (zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord). De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria. Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringsgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebracht. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Exclavering van (jacht)havens

In paragraaf 2.2.8 van de Nota van Antwoord staat dat in de Nota's van toelichting, behorende bij de besluiten voor de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000, havens op de volgende wijze tekstueel zijn

uitgezonderd: *“(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een speciale beschermingszone liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de speciale beschermingszone, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de speciale beschermingszone gehouden. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.”*

De reden hiervoor was dat dergelijke havens geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de betreffende soorten. De formule gaf echter aanleiding tot misverstanden. Zo vatte een gemeente de bovenaangehaalde exclavering op als vrijbrief voor de aanleg van een jachthaven. Ook zijn sommige havens in 2000 op kaart ruimer geëxclaveerd dan de exclaveringsformule voorschrijft. Er bestond bovendien grote onduidelijkheid over de invulling van het begrip (jacht)haven. Daarom is er besloten om de algemene exclaveringsformule voor havens te laten vervallen en alle havens die voor exclavering in aanmerking komen, al op de gebiedskaart uit te zonderen. Het exclaveren van havens op kaart geeft bovendien uitsluitend over wat precies onder het begrip “(jacht)havens” moet worden verstaan, namelijk uitsluitend aanlegplaatsen met havenfaciliteiten. Op zichzelf staande aanlegvoorzieningen zoals aanlegsteigers worden daartoe niet gerekend.

Bufferzones en exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven

Een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn daarbij bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat “het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend”²⁷.

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie).

Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, steigers, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke aard meestal ongeschikt. Eventuele uitzonderingen op deze algemene regel zijn opgenomen in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting van het besluit. Ook mijnbouwinrichtingen en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.

Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaren), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals

²⁷ Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het best per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde, wordt het bestaand gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Een inspreker meent dat het begrenzen van gebouwen in het kader van Natura 2000 mogelijk moet zijn wanneer de grond daaronder dezelfde natuurpotenties kent als het omliggende gebied en de gebouwen een integraal herstel in de weg staan. Medeaanwijzing maakt op korte termijn sanering mogelijk en voorkomt dat gebruik nog jaren kan worden voortgezet, aldus de inspreker.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Soms komt het voor dat aanwezige bebouwing niet op kaart wordt uitgezonderd met het oog op een toekomstige wijziging van gebruik en bestemming van het betreffende terrein. Dit kan alleen worden gedaan indien de toekomstige natuurbestemming vaststaat. Dit is hier inderdaad het geval en hier was als zodanig al in voorzien.

Een inspreker verwijst naar de beschrijving over verhardingen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit: "Zo lang aanwezig, blijven bebouwing en verhardingen uitgezonderd gelet op de algemene exclaveringsformule." De inspreker vraagt of dit impliceert dat zodra verhardingen worden verwijderd het gebied daarmee onder de Habitatrictlijn valt en niet meer tot de exclaveringsformule behoort.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Een alleen tekstueel geëxclaveerd terrein waarvan de reden van exclavering vervalt (bijvoorbeeld door verwijdering verharding) wordt automatisch onderdeel van het gebied. Deze situatie zal zich niet vaak voordoen omdat bebouwing en verhardingen zoals grote parkeerplaatsen in de meeste gevallen ook op kaart zijn uitgezonderd.

Een inspreker verzoekt een in bezit zijnd perceel op de kaart behorende bij het aanwijzingsbesluit te exclaveren. De inspreker geeft aan dat het perceel agrarisch in gebruik is, en bovendien omsloten door wegen en sloten, en daarom geen ecologische waarde kent.

De zienswijze is overgenomen. Het betreffende agrarische perceel aan de Abbestede (kadastraal nummer: C197) is uit de begrenzing verwijderd.

Meerdere insprekers geven aan dat het consolidatiegebied, lopend van Groote Keeten tot aan de Callantsogervaart, een te grillig verloop kent waardoor de agrarische percelen minder doelmatig kunnen worden ingezet. De insprekers verzoeken de merkwaardige inspringing in de onpraktische begrenzing hieraan te passen, en daarmee de scheiding van functies tussen de percelen en het Natura 2000-gebied te verduidelijken.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De begrenzing is bepaald aan de hand van de aanwezige duinwaarden. Daarbij kan geen rekening worden gehouden met eventueel ongunstige gevolgen voor de omgeving. Bovendien is de bedoelde grilligheid vooral veroorzaakt door de begrenzing van het beschermd natuurmonument dat in 1992 is aangewezen en dat in zijn geheel in het Natura 2000-gebied is opgenomen.

Een inspreker verzoekt een strook grasland niet binnen de Natura 2000-begrenzing op te nemen omdat deze onderdeel is van een kampeerterrein.

De zienswijze is overgenomen. Het betreffende perceel (oorspronkelijk kadastraal nummer E43, gesplitst in E894-895) is verwijderd, omdat het geen deel blijkt uit te maken van het (voormalige) beschermde natuurmonument.

Een inspreker verzoekt om uitbreiding van het Duinzoomplan bij Den Helder zodat een aaneengesloten binnenduintrand in zuidelijke richting kan worden ontwikkeld. Opname van de binnenduintrand binnen de

begrenzing van Duinen Den Helder – Callantsoog leidt tot een meer robuuste zone, met meer biodiversiteit door opname van alle biotopen binnen het duingebied en daarmee tot een betere bescherming van de kwetsbare duinen, aldus de inspreker.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De gevraagde uitbreiding aan de binnenduintrand ten zuiden van Den Helder (dat slechts ten dele is verworven als nieuwe natuur) is niet noodzakelijk voor het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling voor het gebied.

Meerdere insprekers verzoeken strandopgangen bij Callantsoog en een stukje bijbehorend strand niet binnen de Natura 2000-begrenzing op te nemen waardoor het huidige en toekomstige gebruik niet belemmerd wordt. Een inspreker is verantwoordelijk voor de aanleg van drie lantaarnpalen bij strandopgang Abbestede, waardoor vernieling aan de duinen, brandstichting en het lastigvallen van recreanten wordt voorkomen. De inspreker zou graag een vierde lantaarn plaatsen bij de slagboom waardoor fietsers er niet langer tegenaan zullen rijden. De insprekers geven aan dat het stuk strand bij Callantsoog zeer geschikt is voor recreatie, omdat de lawaaioverlast hier minimaal is.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Bij de begrenzing van de gebieden kan geen rekening worden gehouden met toekomstige ontwikkelingen. De vergunningprocedure is daarvoor de aangewezen weg (zie ook Nota van Antwoord (2007), paragraaf 2.2.4).

Een inspreker twijfelt aan de aanwezigheid en de mogelijkheid tot ontwikkeling van de gewenste natuurwaarden bij het Hengstepad, omdat 65% van het gebied in het verleden in gebruik is geweest als vuilnisbelt. De inspreker geeft aan dat de dumpplekken een afwijkende vegetatie van riet-, gras-, plant-, en netelvegetatie kennen zoals fakkelgras en vlasbek.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Er zijn wel degelijk mogelijkheden voor de verdere ontwikkeling van natuurwaarden. Het habitatype vochtige duinvalleien (H2190) blijkt zelfs al aanwezig. Bovendien vormt het terrein langs het Hengstepad de verbinding tussen het geïsoleerd gelegen duinterrein langs de Bremstaat en de Grafelijkheidsduinen en de rest van het gebied.

Een inspreker meent dat het gebied van circa anderhalve hectare bij de Duinweg en Hortensiastraat in Den Helder buiten de Natura 2000-begrenzing moet worden gehouden. De inspreker geeft aan dat het gebied direct aan een woonwijk grenst en is aangewezen als hondenlosloopgebied.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het bedoelde terrein maakt deel uit van het (voormalige) beschermde natuurmonument Duinen van Den Helder en Callantsoog. De algemene beleidslijn is dat beschermde natuurmonumenten in hun geheel worden opgenomen in het Natura 2000-gebied. Dit is niet alleen logisch vanuit het principe van "ecologisch begrenzen" (beschermde natuurmonumenten herbergen meestal overeenkomstige natuurwaarden als waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied worden aangewezen) maar voorkomt dat verschillende beschermingsregimes naast elkaar blijven voortbestaan. Gedeelten die buiten de aanwijzing als Natura 2000-gebied vallen behouden immers hun status als beschermd natuurmonument (zie hoofdstuk 2).

Een inspreker verzoekt Refugium niet binnen de Natura 2000-begrenzing op te nemen. Op de voormalige sportvelden zal recreatief medegebruik mogelijk gemaakt worden. Aanwijzing tot Natura 2000-gebied is onnodig en het is ongewenst ook dit gebied van de mensen afhandig te maken, aldus de inspreker.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het bedoelde gebied is onder meer van belang voor de beoogde uitbreiding van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190). Aanwijzing als Natura 2000-gebied sluit overigens recreatief medegebruik niet uit, dit zal wanneer van toepassing worden geregeld in het beheerplan.

Een inspreker verzoekt het bos De Donkere Duinen niet binnen de Natura 2000-begrenzing op te nemen. Het bos vervult een belangrijke recreatieve functie, zijnde het enige bos in de nabijheid van Den Helder, en de

kinderboerderij wordt ook frequent bezocht. De inspreker meent dat aanwijzing tot Natura 2000-gebied zeer velen zou duperen.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. In het betreffende bosgebied is het habitatype duinbossen (H2180) aanwezig. Aanwijzing als Natura 2000-gebied sluit overigens recreatief medegebruik niet uit. Bestaand gebruik kan doorgang vinden tenzij dit afbreuk doet aan de Natura 2000-waarden van het gebied.

Een inspreker geeft aan dat de nieuwe natuur bij Abbestede een hondenlosloop-gebied is en verzoekt het gebied niet aan te wijzen in het kader van Natura 2000.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. De bedoelde nieuwe natuur (in eigendom en beheer van Landschap Noord-Holland) vormt de verbindende schakel tussen het hoofdgebied en het duinterrein bij Abbestede. Recreatief medegebruik hoeft de ontwikkeling van natuurwaarden niet in de weg te staan. In het beheerplan zal worden bepaald op welke wijze beide functies ook in de toekomst samen kunnen gaan.

Een inspreker meent dat de verharde fietspaden, die de noord-zuidverbinding vormen, niet geëxclaveerd mogen worden. De fietspaden zijn gelegen in een belangrijke habitat van grijze duinen (H2130) en de grootste broedlocatie van de tapuit (A277) in Nederland. De recreatiedruk neemt op deze fietspaden sterk toe. De inspreker wijst er op dat schade vanuit toenemende recreatie al vergunningplichtig was in het kader van de aanwijzing als beschermd natuurmonument.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Het maakt niet uit of dergelijke paden nu begrensd zijn of niet omdat er ook bij exclavering externe werking blijft bestaan: de toename van de recreatiedruk zowel in als buiten het gebied mag niet ten koste gaan van het behoud van Natura 2000-waarden als het habitatype grijze duinen (H2130).

Een inspreker geeft aan de graslanden in aansluiting op het Kooibosch bij Callantssoog een belangrijk hondenlosloopgebied zijn en verzoekt de graslanden niet aan te wijzen in het kader van Natura 2000.

De zienswijze is deels overgenomen. Het grasland ten oosten van de kruisweg (ten noorden van het Kooibosch), toegevoegd in het ontwerpbesluit, is verwijderd voorzover er geen habitatypes aanwezig zijn (dat laatste geldt alleen voor een smalle strook aan de oostzijde; zie paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting).

Een inspreker pleit ervoor om een gebied van anderhalve hectare bij de Duinweg en Hortensiastraat in Den Helder, de gebieden ten noorden en zuiden van het Hengstenpad, het bos De Donkere Duinen, de nieuwe natuur bij Abbestede en de graslanden bij het Kooibosch niet aan te wijzen in het kader van Natura 2000, en in ruil daarvoor het gebied Mariëndaal-Zuid wel binnen de Natura 2000-begrenzing op te nemen. Dit gebied is erg nat en ontoegankelijk waardoor de recreatie nauwelijks verlies leidt door de aanwijzing als Natura 2000-gebied, aldus de inspreker.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Een eenvoudige uitruil van gebieden, rekening houdend met de intensiteit van recreatief gebruik, is niet mogelijk omdat de begrenzing wordt bepaald op grond van de aanwezige Natura 2000-waarden (in dit geval vooral duinhabitats). Terreinen met waarden kunnen dus niet worden verwijderd en/of worden vervangen door terreinen zonder waarden.

4 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".

Verder is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering in het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring in Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een landelijk gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. De vrees wordt uitgesproken dat dit niet het geval is. Daarnaast wordt er verzocht om voor die soorten en habitattypen, waarvoor sprake is van een ongunstige staat van instandhouding, zowel landelijk als op gebiedsniveau een herstelopgave te formuleren tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het achterwege laten van adequate herstelopgaven wordt door insprekers als onacceptabel gezien en in strijd met de wettelijke verplichtingen.

In een zienswijze is gevraagd om alsnog, voor de soorten en habitattypen die zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding bevinden, minimaal complementaire doelen op te nemen in de gebieden waar herstelmogelijkheden zijn of migratie kan plaatsvinden.

Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelstellingen veel geleund wordt op informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren, die niet gebaseerd is op voldoende wetenschappelijke gegevens. Het is onduidelijk of deze waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen, dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog voor de recreatie, waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit in Europa vastgelegd. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van deze instandhoudingsdoelstellingen en de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen en soorten gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer de planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied van de betreffende soort.

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. In de aangepaste formulering van het tweede algemene doel is niet de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn (artikel 2) gevolgd, omdat het in de Richtlijn een algemene doelstelling van de Richtlijn betreft en in dit geval om de gebiedsspecifieke invulling daarvan gaat. Meer in het bijzonder: een Europese Richtlijn kan een bijdrage leveren aan het waarborgen van de biologische diversiteit, maar een gebied kan alleen bijdragen aan het behoud van de biologische diversiteit. Verder is de term "natuurlijke kenmerken" in de algemene doelen gehandhaafd, omdat dit een begrip is dat in de Richtlijn ook gebruikt wordt in verband met de bescherming van de gebieden (artikel 6).

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een habitatype of soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour "haalbaar en betaalbaar"

In de paragrafen 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd is op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied, nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te kunnen streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter

geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of staat de inspanning in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype vochtige duinvalleien (H2190). Voor dit habitatype zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour “strategisch lokaliseren”

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van “strategisch lokaliseren”: behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA Water Research/EGG-consult²⁸.

In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn duurzamere situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van één of meerdere kernopgaven (“sense of urgency”)²⁹, op de korte én lange termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat het resultaat van de bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005)³⁰ is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of mogelijke klimaatveranderingen. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn, verplicht de lidstaat namelijk om verslechtering van habitattypen en leefgebieden van (vogel)soorten te voorkomen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In bijlage B.4 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen waarvoor gebieden zijn aangewezen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan

²⁸ KIWA & EGG (2007): Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁹ Een “sense of urgency” is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

³⁰ Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden geëvalueerd en zo nodig kunnen worden bijgesteld (zie ook Nota van Antwoord, paragrafen 3.4 en 3.14):

- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waar het gebied voor is aangewezen niet in gevaar komt. De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of de soort. Ook bij de formulering van een doel voor vogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt het erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme

Beseft wordt dat Duinen Den Helder – Callantsoog een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Noord-Hollandse toeristische product. De duinen en het strand zijn de belangrijkste trekpleisters voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar, ondanks de toeristische druk, natuurwaarden zich hebben kunnen handhaven of kunnen ontwikkelen. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van habitattypen of soorten noodzakelijk om een herstelopgave te formuleren, zoals bijvoorbeeld geldt voor witte duinen (H2120) en blauwgraslanden (H6410) in dit betreffende gebied. Wanneer er een herstelverplichting is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

Complementaire doelen

De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

Onderbouwing besluiten

In diverse ecologische rapporten³¹ en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Wel wordt in paragraaf 4.4 van

³¹ Zie voor een overzicht van de bronnen onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

deze Nota van toelichting een globale, niet-uitputtende, omschrijving gegeven van de verspreiding van de habitattypen en soorten in dit gebied.

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit. Met betrekking tot de vraag op welke wijze de gunstige staat van instandhouding voor een bepaald habitatype of een bepaalde soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype of de betreffende soort een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006). De kernopgaven zijn in deze procedure dan ook niet aan inspraak onderhevig.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Indien een soort of habitatype landelijk in een ongunstige staat van instandhouding verkeert, betekent dit niet automatisch dat in alle gebieden waar de betreffende waarde voorkomt hiervoor een hersteldoelstelling moet worden geformuleerd. In de Natura 2000 contourennotitie (2005) en het Natura 2000 doelendocument (2006) staan de hoofdlijnen voor het formuleren van de Natura 2000 doelen uitgewerkt. Daarmee is het Europese kader toegespitst op de Nederlandse situatie. Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitatype of van het leefgebied van een soort. Voor soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevende aantallen genoemd. Deze dienen als (minimale) draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de meeste potentie is om het habitatype of het leefgebied van de soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitattypen en soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura 2000-netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur. Voor een aantal habitattypen is in het Natura 2000 doelendocument de expliciete keuze gemaakt om niet te streven naar een gunstige staat van instandhouding (Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 138).

Bij de evaluatie in 2015 worden zowel de ambities van de gebiedsdoelen als de landelijke instandhoudingsdoelstellingen tegen het licht gehouden en wordt bekeken of bijstelling nodig is.

Monitoring

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van EZ zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf in de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met de betrokken bevoegde gezagen (ministerie van EZ, ministerie van Infrastructuur en Milieu, ministerie van Defensie en de provincies (Interprovinciaal Overleg)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of

aanmelding als Habitatrictlijngebied. Als uitgangspunt geldt echter wel dat er geen verslechtering mag optreden ten opzichte van 2004, het moment waarop door Brussel de communautaire lijst met Habitatrictlijngebieden is vastgesteld. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde oppervlakte leefgebied en/of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitatypes per gebied. In de Nota's van toelichting bij de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of herstelopgave geldt. Zo is bijvoorbeeld een behoudopgave geformuleerd als er onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De "bestaande budgetten" waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden³². Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. Daartoe behoren de maatregelen die vallen onder het Subsidiestelsel Natuur- & Landschapsbeheer (vanaf 2010) en de provinciale subsidieregelingen zoals de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Verder is er in het kader van het LIFE+-programma vanuit de Europese Commissie geld beschikbaar voor overheden en NGO's voor co-financiering van de ontwikkeling, implementatie, monitoring, evaluatie en communicatie van het Europees milieu- en natuurbeleid en van wetgeving op dit gebied, bijvoorbeeld voor projecten die gericht zijn op maatregelen voor behoud en herstel van Natura 2000-waarden.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker vraagt waar en in welke mate het habitatype duindoornstruwelen (H2160) verdwijnt ten gunste van grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190). De inspreker vraagt ook hoe en in hoeverre aanwezige zoogdieren en vogels hiervan gevolgen ondervinden.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. In dit gebied mag de oppervlakte duindoornstruwelen niet afnemen, er is geen "ten gunste formulering" opgenomen, zie paragraaf 5.3 van de Nota van toelichting. Indien daartoe aanleiding is zal in het beheerplan worden aangegeven op welke wijze beheermaatregelen rekening houden met bijzondere zoogdieren en vogels in het gebied. Zie voor verdere informatie Nota van Antwoord (2007), paragraaf 1.5.

Een inspreker meent dat binnen het Kooibosch en Luttickduin niet alleen het habitatype duinbossen, vochtig (H2180B) voorkomt. De inspreker meent dat het habitatype duinbossen, binnenduinrand (H2180C) hier het meest voorkomend is, maar dat het hele scala aan duinbossen (H2180) aanwezig is.

³² De door de provincies opgestelde lijsten met gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

De zienswijze is overgenomen. De subtypen *droog* (subtype A) en *binnenduinrand* (subtype C) komen in het gebied voor en zijn toegevoegd aan het aanwijzingsbesluit; van het subtype *vochtig* (subtype B) is echter gebleken dat deze niet in het gebied voor komt, zie voor een nadere toelichting bijlage B.1. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is een globale beschrijving van de voorkomens van de habitattypen vermeld.

Een inspreker onderschrijft dat lokaal de potentie tot uitbreiding van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190) aanwezig is. De inspreker vraagt in het aanwijzingsbesluit deze potentie verder te specificeren door de zin: "Lokaal bestaat de potentie voor uitbreiding van dit habitatype" toe te lichten, aansluitend bij de verwijzing in paragraaf 3.3 van het aanwijzingsbesluit. De inspreker geeft als voorbeeld: "Lokaal bestaat de potentie voor uitbreiding van dit habitatype, zoals in de omgeving van het Botgat en de natuurontwikkelingsprojecten op de voormalige sportvelden Donkere Duinen en bij Abbestede."

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. In principe wordt in het aanwijzingsbesluit niet gespecificeerd op welke locatie in het gebied de doelstellingen behaald dienen te worden. In paragraaf 3.3 wordt de (aanpassing van de) begrenzing toegelicht. Indien hier een potentiële locatie voor een habitatype genoemd wordt, hoeft dit niet te betekenen dat dit de enige potentiële locatie is. In het beheerplan zal de doelstelling uitgewerkt worden in omvang, ruimte en tijd.

Een inspreker meent dat het habitatype blauwgraslanden (H6410) in de binnenduinrand dient te vervallen omdat het habitatype daar in het verleden niet werd aangetroffen. De inspreker baseert zich hierbij op pagina 378 van Veenman's Agrarische Winkler Prins, Encyclopedie voor Landbouw, tuinbouw en bosbouw, uitgave 1954.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. De instandhoudingsdoelstellingen zijn gebaseerd op recente informatie. Zie het Natura 2000 profielendocument (2008) voor de voorwaarden waaraan de vegetatie moet voldoen om tot het habitatype gerekend te worden. Zie paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting voor een beschrijving van het voorkomen van het habitatype.

5 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt door diverse insprekers gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de agrariërs en de recreatieondernemers nabij het Natura 2000-gebied. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de externe werking, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000, de relatie met de Kaderrichtlijn Water en de relatie met bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen zoals de Kustvisie 2050.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt.

In het beheerplan zal duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, waar habitattypen en leefgebieden van soorten onderdeel van uitmaken, kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet van toepassing op de beoordeling van effecten op Natura 2000-gebieden. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij³³ werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake kan zijn van verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

In de paragrafen 3.15, 4.6.4 en 4.6.9 van de Nota van Antwoord staat dat een belangrijk deel van de aan te wijzen Natura 2000-gebieden, zoals dit gebied, reeds onder de oude Natuurbeschermingswet als beschermd of als staatsnatuurmonument was aangewezen. Op grond van artikel 15a van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt een besluit tot aanwijzing van een beschermd natuurmonument zodra het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied en voor zover het beschermd natuurmonument binnen dat Natura 2000-gebied ligt. Dat betekent dat wanneer een deel van het beschermd natuurmonument buiten het Natura 2000-gebied ligt, de oude aanwijzing als natuurmonument voor dat gebiedsdeel van kracht blijft. Voor Vogelrichtlijngebieden was dit reeds aan de orde.

De instandhoudingsdoelstelling heeft, voor het deel van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als beschermd natuurmonument betrekking had, vanaf dat moment mede betrekking op de doelstellingen van

³³ Wet van 9 juni 1994, houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij). Staatsblad 1994, nr. 634.

dat beschermde natuurmonument ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Bepalingen uit de aanwijzingen tot beschermd natuurmonument over natuurschoon, rust, stilte en over de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermde natuurmonument blijven gewoon van kracht en kunnen mede de inhoud van het beheerplan gaan bepalen. Zie voor verdere toelichting met betrekking tot beschermde natuurmonumenten paragraaf 5.5 Beschermde natuurmonumenten van de Nota van toelichting.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals fietsen, wandelen of het laten loslopen van de hond. In het aanwijzingsbesluit staat alleen voor welke waarden het gebied is aangewezen, welke instandhoudingsdoelstellingen gelden en wat de grens van het betreffende gebied is. In het besluit zelf is niet aangegeven of, en onder welke voorwaarden, een activiteit kan worden toegestaan.

Op grond van de huidige Natuurbeschermingswet 1998 geldt een vergunningplicht voor activiteiten in en om Natura 2000-gebieden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

In de wet is op deze vergunningplicht een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik. Bestaand gebruik is als gevolg van de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 door de Crisis- en herstelwet altijd vergunningvrij, tenzij het gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied. De Natuurbeschermingswet 1998 omschrijft bestaand gebruik als *“gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag.”*

Om te voorkomen dat het bestaand gebruik de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert en dat er door bestaand gebruik storende factoren optreden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, draagt het bevoegd gezag de verantwoordelijkheid dat er in het gebied passende maatregelen genomen worden. In het uiterste geval kan dit betekenen dat op last van het bevoegd gezag het bestaande gebruik wordt stilgelegd.

In het beheerplan zal het bestaand gebruik beschreven moeten worden en zal zo nodig aan voorwaarden worden gebonden.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen³⁴, provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort

³⁴ Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden). Staatsblad 2002, nr. 115.

plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (zie ook paragraaf 6.3.2 van de Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering en kustbeheer in relatie tot Natura 2000

De veiligheid van de gebieden geldt als een dwingende reden van groot openbaar belang die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen met een significant effect in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen. Dat betekent dat Natura 2000 het waarborgen van de (kust- en water)veiligheid niet in de weg zal staan. Zie ook paragraaf 6.3.3 van de Nota van Antwoord. Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde in de Natura 2000-beheerplannen (zie ook paragraaf 1.1.8 van de Nota van Antwoord).

Relatie met stikstof

Stikstof is een groot probleem bij de implementatie van Natura 2000 en daarmee het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Van de 166 aangewezen natuurgebieden in Nederland zijn er 133 stikstofgevoelig. In Nederland wordt het probleem van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden zwaarder gevoeld dan in de ons omringende landen. Dat heeft te maken met het feit dat we in een dicht bevolkt land leven, waarin kwetsbare natuur en bijvoorbeeld (snel)wegen dicht bij elkaar liggen. Om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren moet de neerslag van stikstof uit vooral landbouw, verkeer en industrie minder worden.

Tegen die achtergrond is het steeds moeilijker vergunningen te verlenen voor nieuwe economische activiteiten die tot extra uitstoot van stikstof (kunnen) leiden in en rond de natuurgebieden. Projecten kunnen alleen doorgang vinden indien aangetoond kan worden dat er geen verslechtering van de kwaliteit van de habitats³⁵ optreden en de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied niet in gevaar komen.

In het Natura 2000-gebied Duinen Den Helder – Callantssoog zijn de habitattypen grijze duinen, *kalkarm* (H2130B) en grijze duinen, *heischraal* (H2130C) het meest gevoelig voor stikstof³⁶.

In 2007 is het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 vastgesteld. Met behulp van dit toetsingskader konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of er zich nieuwe bedrijven konden vestigen. In maart 2008 oordeelde de Raad van State dat dit toetsingskader onvoldoende zekerheid biedt over het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van het voormalig ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Taskforce Trojan ingesteld. Deze Taskforce heeft vervolgens een handreiking opgeleverd waarmee het bevoegd gezag maatwerk kan leveren bij de beoordeling van (nieuwe) activiteiten. Deze maatwerkoplossing bleek echter niet altijd werkbaar in de praktijk. Vervolgens is de commissie Huys gevraagd om een advies. Samengevat luidde dit advies dat er ruimte is voor economische ontwikkeling in Natura 2000 gebieden mits wordt zeker gesteld dat ecologische en economische doelen gelijktijdig en in samenhang worden beschouwd. Om dat uitgangspunt in de praktijk toepasbaar te maken is er gestart met de programmatische aanpak stikstof (PAS).

Duidelijk is dat het stikstofprobleem te groot is voor één partij. Essentie is dat de PAS in beeld brengt wat de bijdrage op verschillende niveaus (generiek, provinciaal, gebiedsgericht) en van verschillende sectoren (landbouw, verkeer, industrie) is aan de oplossing van het probleem. Onder oplossing verstaan we het geleidelijk maar onvermijdelijk omlaag brengen van de stikstofdepositie, waardoor de instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden, maar waarbij economische ontwikkelingen mogelijk blijven. Dit wil niet zeggen dat iedere economische ontwikkeling mogelijk blijft. Het incalculeren van ruimte voor economische ontwikkelingen (ontwikkelingsruimte) maakt onderdeel uit van de aanpak.

Meer informatie over de stand van zaken rond de PAS is te vinden op de website: <http://pas.natura2000.nl/>

³⁵ Het betreft zowel stikstofgevoelige habitattypen als stikstofgevoelige leefgebieden van Natura 2000-soorten.

³⁶ H.F. van Dobben, R. Bobbink, D. Bal en A. van Hinsberg, 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra. Alterra-rapport

Kaderrichtlijn Water

Duinen Den Helder – Callantssoog maakt deel uit van het stroomgebiedbeheerplan voor de Rijn-Delta³⁷ dat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld is. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Tot gebiedsspecifiek maatwerk behoort bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenst Grond en Oppervlakte Water Regimes (GGOR's)³⁸.

Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen.

Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

Waterwinning

Zie ook Nota van Antwoord 4.5.2.

5.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Meerdere insprekers vrezen dat vernatting zal leiden tot het zouter worden van de bodem, de komst van nieuwe insectensoorten, meer wildschade aan gewassen, beperking van drainagemogelijkheden, verslechtering van de bodemstructuur, strenger wordend gewasbeschermingsmiddelenbeleid, een vermindering van de toegankelijkheid van de landerijen met machines door vernatting en een toename van het inwaaien van onkruid. Daarnaast wordt gevreesd voor een stijging van de grondwaterspiegel binnen de bebouwde kom en een toenemend risico voor de volksgezondheid. Ook de ontwikkelingsmogelijkheden op het strand, en van een eventuele jaarrond exploitatie van strandpaviljoens staat volgens insprekers op het spel. Het vasthouden van gebiedseigen water zou leiden tot minder doorspoeling, meer eutrofiëring en meer verzilting in gebieden achter de duinen. Het voedselrijke kwelwater leidt tot eutrofiëring waardoor de MTR-normen niet gehaald kunnen worden, maar waarschijnlijk ook de Natura 2000-doelstellingen en habitattypen niet gerealiseerd kunnen worden, aldus de insprekers

De zienswijze heeft niet tot wijziging van het besluit geleid. Bij het opstellen van de instandhoudingdoelstellingen is bepaald in welke gebieden uitbreiding en kwaliteitsverbetering het meest kansrijk zijn, aansluiten bij bestaand beleid en de minste inspanning vereisen. Eventuele gevolgen voor de omgeving en daartoe te treffen maatregelen zullen worden uitgewerkt in het beheerplan om daar tot de meest optimale afweging te komen en de eventuele schadelijke gevolgen voor de omgeving tot een minimum te beperken.

³⁷ <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/>

³⁸ De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

6 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

6.1 ALGEMEEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van habitattypen zoals duinbossen (H2180B). Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

De Nota van Antwoord gaat in paragraaf 1.4 in op de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. De onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een verbijzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld ("koppelingsafspraken"). De provincies zijn voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de betrokken partijen in de gebieden concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze afspraak beoogde draagvlak te creëren voor de beheerplannen en de implementatie daarvan en meer inzicht te geven in de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing. De besluitvorming over de definitieve aanwijzingsbesluiten van deze gebieden is daarom uitgesteld tot na 1 september 2009. In het kader van de "koppelingsafspraken" hebben de provincies tot 1 september 2009 de mogelijkheid gehad om gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen in te dienen die voortkwamen uit de opgestelde concept-beheerplannen. De wijzigingsvoorstellen zijn in samenhang met de zienswijzen en op eenzelfde manier zorgvuldig in overweging genomen. Bij brief van 26 januari 2010 zijn de provincies op de hoogte gebracht van hoe de minister voornemens is met de voorstellen van de provincies in het definitieve besluit om te gaan. Binnen het reguliere proces van de aanwijzing zijn alle overige zienswijzen behandeld.

Voor de gebieden waarvoor op 1 september 2009 nog geen concept-beheerplan was opgesteld, geldt dat evident nieuwe inzichten uit het beheerplanproces eveneens in het reguliere aanwijzingstraject zijn meegenomen, ook hier met inachtneming van de ingediende zienswijzen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Het aanwijzingsbesluit legt - naast de begrenzing - de instandhoudingsdoelstellingen vast waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied is aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen geven op hoofdlijnen duidelijkheid over het ambitieniveau (zie ook paragraaf 4.1 van deze bijlage), in termen van "behoud" en "uitbreiding"/"verbetering" van de omvang en kwaliteit van betreffende aangewezen habitattypen of leefgebied van een (vogel)soort. De uitwerking in omvang, ruimte en tijd van de instandhoudingsdoelstelling(en) uit het aanwijzingsbesluit, is een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor het realiseren van deze instandhoudingsdoelstellingen bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, dan behoort dit ook in het beheerplan geregeld te worden. Dat kan betekenen dat er ook maatregelen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, kan bestaand gebruik een plaats in het beheerplan krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik, echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste ecologische randvoorwaarden ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In het beheerplan zal dus ook aan de orde komen of bestaand gebruik (mogelijk onder voorwaarden) overeenkomstig het beheerplan kan worden uitgeoefend. Kan het bestaand gebruik niet overeenkomstig het beheerplan uitgeoefend worden en zorgt het bestaand gebruik ervoor dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert of dat er door het bestaand gebruik storende factoren optreden die geleid tot de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, dan moet het bevoegd gezag passende maatregelen treffen. Het bevoegd gezag kan dan de aanschrijvingsbevoegdheid gebruiken.

De opstellers van het beheerplan zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik om willen gaan en hoe zij dit in het beheerplan zullen opnemen. Mogelijk kan niet voor al het bestaand gebruik ten tijde van het vaststellen van het beheerplan worden bepaald wat het effect is op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gevallen zal dan een eventuele aanschrijving plaats moeten vinden indien blijkt dat er toch (significante) negatieve effecten zijn op de instandhoudingsdoelstellingen.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Flora- en faunawet. De huidige regels voor jacht en wildbeheer volgens de Flora- en faunawet zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over wildbeheer en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het Faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zoals de integratie met het beeldkwaliteitsplannen Callantsoog en Noordboog, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan. Voor dit gebied is dat de Provincie Noord-Holland.

Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden of vertegenwoordigers te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer of hun vertegenwoordigers te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

6.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Een inspreker geeft aan dat het vernattingsbeleid van de duinen heeft geleid tot schade voor bloembollentelers en heeft geleid tot een uitspraak hierover door de Raad van State. De inspreker geeft aan dat het probleem dat door het vernattingsbeleid is ontstaan duidelijk maakt dat er een gebrek aan inzicht in de gebiedshydrologie is, en verwacht niet dat dit inzicht beter is voor andere kustgebieden. De inspreker meent dat een evenwichtige afweging van belangen inzake Natura 2000-gebieden daarom van grote vraagtekens kan worden voorzien.

Een andere inspreker verzoekt uitleg over de onwaarschijnlijke conclusie dat de additionele kosten in de binnenduintrand voor land- en tuinbouw nul zijn, zoals weergegeven in de quick scan van het LEI (2006). De inspreker meent dat geen rekening is gehouden met bedrijven en burgers, de kosten zoveel mogelijk afgeschoven worden op andere beleidsaspecten en weer andere kosten niet bepaald kunnen worden door gebrek aan kennis.

De sociaaleconomische gevolgen van Natura 2000 hebben zeer nadrukkelijk de aandacht. Dat heeft gegolden voor het strategisch lokaliseren van doelen bij de aan te wijzen gebieden en dat geldt nu vooral ook voor de

uitwerking van de doelen en maatregelen in het beheerplan, want daar ligt de sleutel voor een goede balans op dit punt. De Habitatrichtlijn bepaalt dat bij de maatregelen rekening moet worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied, en met de regionale en lokale bijzonderheden. In Nederland is het beheerplan bij uitstek het instrument om invulling te geven aan deze aspecten. Daarin worden de instandhoudingsdoelen in tijd, ruimte en omvang uitgewerkt. Het is ook het instrument om duidelijkheid te verschaffen of bestaand gebruik en voorzienbare ontwikkelingen als infrastructurele voorzieningen of vestiging van bedrijven, al dan niet onder voorwaarden en beperkingen, in overeenstemming zijn met de gebiedsdoelen.

7 REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verscheidene insprekers verwachten onder andere schade te lijden door vraat en overlast van foeragerende niet-broedvogels (met name ganzen en smienten). Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrichtlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaand gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied, door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde) of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de realisering van de doelen in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren in zienswijzen is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Schade door foeragerende vogels

Grondgebruikers met gronden binnen of in de nabijheid van een Natura 2000-gebied, waarbij sprake is van een onbelemmerde landbouwproductie (dus geen natuurpacht en dergelijke), kunnen bij het Faunafonds een verzoek indienen voor een tegemoetkoming voor schade die is veroorzaakt door beschermde inheemse diersoorten (zoals wilde ganzen en smienten). Het Faunafonds keert een tegemoetkoming uit indien deze schade niet of niet geheel voor rekening van de grondgebruiker hoort te vallen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 5.9.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve indien sprake is van algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de Staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg

Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna

NBLF-92-319

18 februari 1992

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied "Duinen van Den Helder en Callantsoog", voorzover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis, en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat dit gebied een schakel vormt in het Nederlandse kustduingebied, welk gebied door een bijzondere combinatie van milieufactoren van internationale betekenis is;

dat het natuurmonument een karakteristiek voorbeeld van het Nederlandse duinlandschap is, zoals dat in de loop der eeuwen is ontstaan als gevolg van een samenloop van natuurlijke factoren en menselijk handelen;

dat het natuurmonument een in ecologisch en landschappelijk opzicht integrerend onderdeel vormt van het duingebied tussen Den Helder en Petten;

dat het natuurmonument wordt gevormd door ten oosten van het strand gelegen duinen, vochtige en droge duinvaleien, duingraslanden, schraallanden, wateren, bossen, struwelen en ruigten, welke onderdelen in biologisch, geomorfologisch, hydrologisch en landschappelijk opzicht een samenhangend geheel vormen;

dat het natuurmonument "Duinen van Den Helder en Callantsoog" wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden die worden bepaald door geologische, geomorfologische en klimatologische omstandigheden;

dat in samenhang met deze verscheidenheid in milieu-omstandigheden zich een aantal waardevolle levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene in ons land minder algemene tot zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument van belang is als broed-, rust- fourageer- en doortrekgebied voor vogels waaronder in ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat het natuurmonument van belang is als biotoop voor een groot aantal soorten insecten, amfibieën, reptielen en zoogdieren, waaronder in ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat het natuurmonument door zijn afwisseling, openheid en reliëf uit een oogpunt van natuurschoon van grote betekenis is;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen de geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en processen en het natuurschoon, maar ook de bodemkundige gesteldheid en de met bovengenoemde waarden samenhangende cultuurhistorische hoedanigheid, alsmede de voor de fauna noodzakelijke rust worden begrepen;

Overwegende tenslotte, dat de bescherming van het natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gezien de beschikking van 19 februari 1991, kenmerk NMF-90-14319, houdende het besluit dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van "Duinen van Den Helder en Callantsoog";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland ingezonden beschouwingen, alsmede de ter zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

Gelet op artikel 7, in samenhang met artikel 9, van de Natuurbeschermingswet;

B E S L U I T :

1. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied bekend onder de naam "Duinen van Den Helder en Callantsoog", voor zover gevormd door de percelen, kadastraal bekend gemeente Callantsoog, sectie C nr. 91, 198, sectie D nrs. 101, 439, 440, 1140, 1141, 1204, 1231, 1302, 1316, 1317, 1489, 1498, 1578, 1613, 1649 t/m 1651, 1653 (ged.), sectie E nr. 355 en gemeente Den Helder, sectie C nrs. 9783, 10548, 10549, sectie F, nrs. 273, 597 ged., 648 ged. en 693 ged., een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BN169/SN114.
2. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met deze beschikking moet worden gelezen.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze:
DE PLV. SECRETARIS-GENERAAL,

TOELICHTING

Behoort bij beschikking
no. NBLF-92-319

1. INLEIDING.

Het natuurmonument "Duinen van Den Helder en Callantsoog" is gelegen in de gemeenten Zijpe en Den Helder en beslaat een oppervlakte van circa 755 ha.

De "Duinen van Den Helder en Callantsoog" bestaan uit staatseigendommen en uit niet in eigendom van de staat zijnde percelen. Wanneer in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument wordt het gehele natuurmonument bedoeld. Deze toelichting hoort bij de beschikking waarbij de niet in eigendom van de staat zijnde gronden als beschermd natuurmonument worden aangewezen. De integraal hiermee samenhangende percelen in eigendom van de staat worden aangewezen als staatsnatuurmonument.

Het natuurmonument vormt een integrerend onderdeel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

Het ligt in het voornemen, zoals neergelegd in de Regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan (Kamerstukken II 1989/1990 21 149, nrs. 2 en 3), de komende jaren alle daarvoor in aanmerking komende delen van het Nederlandse kustduingebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Door middel van deze aanwijzingen wordt beoogd het behoud en herstel van de natuur- en landschapswaarden van het kustduingebied te bevorderen.

Het natuurmonument bestaat van noord naar zuid uit achtereenvolgens de Grafelijkheidsduinen en de Donkere Duinen, beide bij Den Helder, de Noordduinen (de smalle duinstrook tussen Den Helder en Callantsoog) met de duinvallei het Botgat en tenslotte ten oosten van Callantsoog enkele nollenterreintjes (Luttickduin, Garnekuulheide en Abbestede) en het Kooibosch. Het landschap verandert van west naar oost van de zeereepduinen via een sterk geaccidenteerd landschap met valleicomplexen naar (in het noorden en zuiden) een bosrijke binnenduinrand.

De "Duinen van Den Helder en Callantsoog" bestaan uit een gevarieerd en uitgestrekt duinlandschap dat reliëfrijk en landschappelijk zeer afwisselend is. Van groot belang zijn de regeneratiemogelijkheden voor vochtige duinvalleimilieus door de recente stopzetting van de waterwinning in de Donkere Duinen.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis, het natuurschoon, de begrenzing, andere voor dit gebied van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen van de aanwijzing, het huidig gebruik en beheer en het gewenste beheer.

2. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS.

2.1. Geologie, bodem, geomorfologie en hydrologie.

Het natuurmonument bestaat grotendeels uit jonge duinzanden, gelegen op tot de Duinkerke-afzettingen behorende oude duinzanden. In een groot deel van het natuurmonument komen op ongeveer NAP-niveau klei- en veenlagen voor.

De bodem bestaat uit voornamelijk duinvaag- en vlakvaaggronden, met kalkarm en humusarm fijn zand. De bodem van de nollenterreintjes bestaat uit ontkalkte en humusarme nollenzandgronden.

Het natuurmonument behoort geomorfologisch grotendeels tot de Jonge Duinen en bestaat uit gesloten duinenreeksen met deels primaire duinvormen. Bij Callantsoog bereiken duintoppen een hoogte van 28 meter boven NAP. Het Botgat bestaat uit een volledig afgesnoerde (primaire) strandvlakte achter de zeereep. Elders in de Noordduinen bevinden zich vele diepe stuifkuilen en -geulen. In de Grafelijkheidsduinen is sprake van secundaire duinvormen, bestaande uit kamduinenreeksen en één grote, samengestelde uitblazingsvallei met aan de noord- en zuidzijde overgangen naar loopduinen.

De nollenterreintjes bij Callantsoog bestaan voornamelijk uit kopjesduinen, behorend tot de Oude Duinen. De nollenterreintjes zijn restanten van het oude binnenduinlandschap en bestaan net als de ondergrond van een deel van de Jonge Duinen uit voormalige eilanden.

Het Kooibosch bevindt zich in een vochtige vallei op een voormalige strandvlakte. Het is van oorsprong een doorbraakkolk, die in het verleden is ingericht als eendenkooi.

De grondwaterstand in de Grafelijkheids- en Donkere duinen is sinds de stopzetting van de waterwinning in 1980 gestegen. Dit schept gunstige voorwaarden voor regeneratie van vochtige duinmilieus, mede gezien de aanwezigheid van klei- en veenlaagjes op geringe diepte.

Teneinde de waterkwaliteit in het Kooibosch zoveel mogelijk te beschermen tegen de negatieve beïnvloeding als gevolg van intensieve agrarische teeltmethoden (bollenteelt) wordt het polderwater omgeleid. In het Kooibosch wordt de waterstand ten behoeve van de hooilandvegetaties gereguleerd door middel van een stuw met pomp. Bij droog weer daalt het waterpeil, ondanks de stuw, vrij sterk als gevolg van wegzijging naar de omringende polder.

2.2. Flora en vegetatie.

Het natuurmonument kent mede door de bijzondere kenmerken als een in grote delen vrijwel ongeschonden reliëf en variatie in kalkgehalte en de grotendeels natuurlijk fluctuerende waterhuishouding een grote variatie aan plantengemeenschappen. De meeste stadia en overgangen van duinvegetaties zijn aanwezig.

Het natuurmonument behoort vegetatiekundig tot het Waddendistrict, gekenmerkt door o.a. een relatieve kalkarmoede van de bodem en de aanwezigheid van duinheidevegetaties.

De zeereep van het natuurmonument bestaat uit stuifduin- en pioniervegetaties met ondermeer Helm, Biestarwegras en Zeeraket. Landinwaarts komen droge duingraslanden met Duinroos, Fakkелgras en diverse korstmossen voor. Op noordhellingen groeit een vegetatie met Eikvaren, Maanvaren en vele mossen. De graslanden worden afgewisseld met struwelen van Duindoorn, Kruiwilg, Grauwe wilg en Ratelpopulier en droge en vochtige duinheiden op kalkarme bodem met Struik-, Dop- en Kraaiheide en Verfbrem.

Door de effecten van luchtverontreiniging treedt in de graslanden in toenemende mate vergrassing en dichtgroeien met kruiwilg op.

In het zuidelijk deel van de Grafelijkheidsduinen vindt in de verdroogde duinvalleien tengevolge van de grondwaterstijging een herstel van de natte tot vochtige duinvalleimilieus plaats. Hier groeien onder meer Zomp- en Duinrus en Galigaan. Het aantal grondwaterafhankelijke soorten is de afgelopen jaren toegenomen.

Het Botgat betreft een geëgaliseerd en begreppeld, extensief gebruikt duingrasland, terwijl de omgeving ervan bestaat uit vochtige valleien met soortenrijke en gevarieerde lage vegetaties.

In het duingrasland bij het Kooibosch groeit onder meer Gaspeldoorn, Duinpaardebloem en Paashaver.

In het Kooibosch groeit een lage, soortenrijke valleibegroeiing, waarin het aandeel aan vegetaties van voedselarm milieu toeneemt als gevolg van een verschrallingsbeheer. Hier groeien onder meer Breedbladige, Gevlekte en Vleeskleurige orchis, Welriekende nachtorchis, Veenpluis, Moeraszoutgras en Vlozegge.

De nollenterreintjes zijn begroeid met stuifduin- en droge graslandvegetaties, met soorten als Zandblauwtje, Struik-, Dop- en Kraaiheide.

De lage begroeiingen in het Kooibosch worden afgewisseld met diverse typen broekbos en eikenberkenbos. De ondergroei van deze bossen is rijk aan kruiden, paddestoelen en mossen. De Donkere Duinen bestaan uit voornamelijk naaldbos.

Zeldzame en minder algemene plantesoorten die in het natuurmonument voorkomen zijn onder andere: Maanvaren, Stekelbrem, Dwergglas, Kleine ratelaar, Klein tasjeskruid, Hengel, Heidekartelblad, Noordse ogentroost, Kleverige reigersbek, Strandduizendguldenkruid, Blauwe zeedistel, Zeemelkdistel, Rondbladig wintergroen, Bitterkruid, Bleekgele droogbloem, Lidsteng, Galigaan, Veenpluis, Late zegge, Pilzegge, Borstelgras, Walstrobremraap, Grote keverorchis en Breedbladige orchis.

In het natuurmonument komen vele korstmossen voor; in de Grafelijkheidsduinen zijn 19 soorten (vooral Cladonia's) aangetroffen. Verder komen in het natuurmonument vele paddestoelen voor, waaronder in Nederland zeldzamere soorten als Bruinschubbige gordijnzwam, Porfiersatijnzwam, Groensteelsatijnzwam, Kleine berkenrussula en Violetvlekkende melkzwam in het Kooibosch.

2.3. Fauna.

Het natuurmonument vormt een belangrijk broed-, rust-, fourageer- en doortrekgebied voor vogels. Circa 85 soorten broedvogels komen voor,

waaronder minder algemene soorten als Waterral, Watersnip, Houtsnip, Tureluur, Patrijs, Roodborsttapuit en Paapje. De struwelen en bossen in het natuurmonument zijn van belang als broedgebied voor ondermeer Boomvalk en zangvogels, waaronder Bonte en Grauwe vliegenvanger, Braamsluiper, Barmsijs, Bosrietzanger, Wielewaal en Nachtegaal en holenbroeders als Holenduif en Groene specht. In het bos in de Donkere Duinen broedt tevens een kolonie Blauwe reigers. In de meer open duinterreinen broeden ondermeer Bergeend, Paapje, Roodborsttapuit, Tapuit, Grasmus, Bontbekplevier, Wulp, Tureluur, Grutto en Stormmeeuw. In de vochtige terreindelen in de Grafelijkheidssduinen en in het Kooibosch broeden ondermeer Wintertaling, Slobeend, Kleine karekiet, Rietgors en Waterral. In de Grafelijkheidssduinen vindt een toename plaats van broedvogels van vochtige duinmilieus. Het natuurmonument is door zijn ligging in de Kop van Noord-Holland van bijzonder belang voor vele trekvogels, waarbij met name de bossen een belangrijke rol als rustplaats spelen. Ook vele stand- en zwerfvogels en wintergasten maken buiten de broedtijd gebruik van het duingebied. Hiertoe behoren soorten als Buizerd, Sperwer, Blauwe kiekendief, Smelleken, Witgatje, Groenpootruiter, Bonte kraai, Kramsvogel, Koperwiek, Keep, Sijs en Putter.

In het natuurmonument zijn de volgende zoogdieren aangetroffen: Konijn, Haas, Mol, Ree, Vos, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Woelrat, Bosmuis, Veldmuis, Rosse woelmuis, Bosspitsmuis, Dwergspitsmuis en Huisspitsmuis.

In het natuurmonument komen reptielen en amfibieën voor, zoals Zandha-
gedis, Groene kikker, Bruine kikker, Gewone pad, Rugstreeppad en Kleine watersalamander.

De variatie aan ruimtelijke vegetatiestructuren is van belang voor insecten, zoals dagvlinders (waaronder minder algemene soorten zoals Kleine parelmoervlinder, Heideblauwtje en Heidevlinder).

3. NATUURSCHOON.

Het duinlandschap is in zijn algemeenheid één van de meest gave landschappen van Nederland. Het natuurmonument heeft in landschappelijk opzicht een gevarieerd karakter dat wordt gevormd door het wisselend reliëf, de verscheidenheid aan milieu-omstandigheden, de verschillen in terreintypen en overgangen van open duinterrein naar bossen. Het is daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied, uit oogpunt van natuurschoon van grote betekenis.

4. BEGRENZING.

De gronden in het natuurmonument zijn overwegend in eigendom van de Staat (Domeinen en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij), de provincie Noord-Holland, de gemeenten Zijpe en Den Helder, het Waterschap De Aangedijkte Landen en Wieringen en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

Het natuurmonument is globaal gelegen tussen de bebouwing van Huisduinen in het noorden, het fietspad westelijk van Den Helder, de sportvel-

den bij Den Helder, de Duinweg van Den Helder naar Callantsoog, de bebouwing van Callantsoog in het oosten, de grens van het Zwanenwater in het zuiden en de duinvoet in het westen. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee. Tot het natuurmonument behoren voorts het Kooibosch, het Luttickduin en de Nol bij Abbestede.

Binnen de begrenzing van het natuurmonument gelegen huizen en bedrijfsgebouwen vallen als enclaves buiten de begrenzing van het natuurmonument. Ook vallen wegen, met een gesloten verharding, tezamen met de aangrenzende 0,5 m berm, buiten het natuurmonument.

De grens van het natuurmonument is zo gekozen dat er een in landschappelijk, geomorfologisch, hydrologisch en ecologisch opzicht samenhangend geheel van gebiedsdelen onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht. Voor de begrenzing van het natuurmonument zij voorts verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN169/SN114.

5. ANDERE VAN KRACHT ZIJNDE INSTRUMENTEN.

Voor (delen van) het natuurmonument zijn de volgende instrumenten werkzaam:

-Streekplan "Kop van Noord-Holland, Texel en het Waddengebied". In dit streekplan, herzien in 1985, is het overgrote deel van het natuurmonument aangeduid als "duin" ten behoeve van zeewering en natuurgebied. Delen van het gebied zijn aangeduid als "waterwingebied", "bos" en "natuurgebied". In voorbereiding is een nieuw streekplan.

-Bestemmingsplannen van de gemeenten Zijpe en Den Helder. In het Zijpese deel vigeren de bestemmingsplannen "Callantsoog 1969", "Landelijk Gebied 1969", "Grote Keeten 1969" en "Uitbreidingsplan in hoofdzaak" (vastgesteld door de gemeenteraad in respectievelijk 1970, 1970, 1970 en 1956). Hier zijn overwegend de volgende bestemmingen van toepassing: "Duinen en strand", "Natuurwetenschappelijk en landschappelijk belangrijk terrein", "Bos", "Water" en "Dijk en dijksbermen". Een herziening van de bestemmingsplannen is in voorbereiding.

In het deel binnen de gemeente Den Helder vigeren de bestemmingsplannen "Uitbreidingsplan in hoofdzaak; vijfde herziening (Duinzoom)", "Uitbreidingsplan in hoofdzaak", "Duinzoom Noord 1980" en "Huisduinen 1972" (vastgesteld door de gemeenteraad in respectievelijk 1965, 1957, 1985 en 1973). Hier zijn overwegend de volgende bestemmingen van toepassing: "Duingebied", "Strand en duinen", "Park, plantsoen en bos", "Natuurgebied", "Waterkering", "Water" en "Terrein voor openbaar nutsbedrijf".

-Grondwaterwet en daarmee samenhangende regelgeving. Het Provinciaal beleid ten aanzien van de grondwaterwinning is krachtens de Grondwaterwet opgenomen in het Grondwaterplan Noord-Holland (1986). Het beleid is gericht op het geheel staken van de duinwaterwinning in de Grafelijkheidsduinen, met uitzondering van een

afwateringsdrain in de Donkere Duinen. Daarmee samenhangende wateroverlast aan de rand van de duinen dient door betrokken instanties ter plaatse met passende waterhuishoudkundige maatregelen te worden bestreden.

-Provinciale verordeningen.

De Verordening Opschriften en Opslag Noord-Holland (1984) is voor het gehele natuurmonument van toepassing en is gericht op de bescherming van het landschapsschoon. Voorts zijn de Duinverordening en de Ontgrondingenverordening Noord-Holland van toepassing.

-Waterstaatswetgeving en Keur.

Op het natuurmonument is het Rijkszeeweringenreglement van toepassing (zie 7).

De Keur van het Waterschap De Aangedijkte Landen en Wieringen is van toepassing op enkele sloten in en om het Kooibosch en heeft betrekking op de wijze van slootonderhoud.

6. RECHTSGEVOLGEN VOOR DE AANWIJZING.

De toepassing van de Natuurbeschermingswet is gericht op de instandhouding van de aanwezige waarden. In het algemeen kan worden gesteld dat voor het sinds jaar en dag in het beschermd natuurmonument bestaande gebruik in zijn huidige vorm en intensiteit geen vergunning op grond van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet nodig is. Desalniettemin is het uit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst het gebruik en beheer van het beschermd natuurmonument meer te richten op behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden van het gebied.

6.1. Rechtsgevolgen ex artikel 12 (vergunningen).

Ingevolge artikel 12 van de Natuurbeschermingswet moet voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn, een vergunning worden aangevraagd.

De vergunningplicht als vermeld in artikel 12 geldt niet alleen voor handelingen binnen het beschermd natuurmonument, maar is in beginsel ook van toepassing op handelingen die buiten het beschermd natuurmonument plaatsvinden en schadelijk zijn voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis ervan. Behoudens bijzondere gevallen, waarmee in dit verband handelingen worden bedoeld die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, zal de aanwijzing geen merkbare gevolgen hebben voor het huidig gebruik en beheer van het aanpalend gebied. Het aanvragen van een vergunning dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te geschieden. De aanvraag moet worden gezonden aan het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag). De in artikel 12 bedoelde verbodsbepalingen zijn voor een ieder van kracht.

Het is niet mogelijk op voorhand precies aan te geven welke handelingen al dan niet vergunningsplichtig zijn. In de eerste plaats hangt dit samen met de gevarieerde opbouw van het beschermd natuurmonument. In de tweede plaats kunnen handelingen in aard en intensiteit verschillen. Gezien het grote aantal verschillende mogelijkheden dat zich kan voordoen, zal van geval tot geval moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is.

Omdat het voor de betrokkenen vaak moeilijk is om één en ander zelf te beoordelen wordt aangeraden hierbij de hulp in te roepen van de Consultant Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. Deze zal uitsluitel kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is een vergunning aan te vragen.

Teneinde wat betreft het voorgaande de gedachten enigszins te bepalen wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van de handelingen die, getit op de te verwachten schadelijke effecten, aan een vergunning gebonden zullen zijn. Het is een niet-limitatieve opsomming:

- bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen of aanleggen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voer- en vaartuigen, caravans en tenten;
- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen als kampeerterreinen, lig- of speelweiden, picknickplaatsen, trainingsplaats voor honden enz.;
- aanleggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen;
- aanleggen of verharderen van wegen, banen of parkeergelegenheden en het aanleggen van andere oppervlakteverhardingen van enige omvang;
- ontgronden, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, vloeistoffen, producten of materialen;
- het verrichten van handelingen die wijziging van de waterhuishouding, (grond)waterkwaliteit of (grond)waterstand ten gevolge kunnen hebben in het natuurmonument;
- het verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het sinds jaar en dag bestaand gebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben ;
- het gebruik van meststoffen;
- het aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen;
- het dunnen, rooien, vellen en planten van bomen, houtopstanden en ander houtgewas of sierplanten niet zijnde het normaal onderhoud;
- handelingen anders dan het normale onderhoud ten behoeve van de zee-
wering;
- het aanleggen of inrichten van oefenterreinen voor militaire doeleinden of ten behoeve van politie-activiteiten;
- het branden van hout, ruigte en het verbranden van afval;
- de uitoefening van de jacht, met uitzondering van de jacht op basis van overeenkomsten aangegaan, c.q. jachtvergunningen verleend voor de datum van deze beschikking.

6.2. Rechtsgevolgen ex artikel 14 (beheersplan).

De Wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid om in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker, telkens voor een periode van ten hoogste drie jaar, voor een beschermd natuurmonument of een gedeelte daarvan een

beheersplan op te stellen. Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis en heeft het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke waarden ten doel.

Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet is voor de in het beheersplan neergelegde handelingen géén vergunning vereist. Daarnaast brengt een beheersplan met zich dat eigenaar en gebruiker duidelijkheid verkrijgen over de handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de kwaliteit van het beschermd natuurmonument. Op grond van de Wet kan aan betrokkenen een vergoeding worden toegekend voor uit een beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet of niet geheel voor hun rekening behoren te komen.

De hoofdlijnen van het voor het natuurmonument gewenste beheer komen in paragraaf 8 aan de orde.

6.3. Rechtsgevolgen ex artikel 16 en 17.

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een beschermd natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het beschermd natuurmonument en geldt niet voor de eigenaar, gebruiker en hun huisgenoten, onverminderd het bij de artikelen 12 en 14, derde lid, bepaalde.

Op grond van artikel 16 kunnen handelingen van bezoekers die schade toebrengen aan de waarden van het natuurmonument worden tegengegaan, zoals crossen met motorvoertuigen en/of (brom)fietsen, het betreden van het terrein met niet-aangelijnde honden alsmede het vliegen met ULV's en het beoefenen van de modelvliegsport.

Het verbod van artikel 16 geldt niet, voor zover door derden handelingen worden verricht waarvoor ontheffing ingevolge de Natuurbeschermingswet is verleend of die het gevolg zijn van een uitvoering van een overeenkomst, welke de eigenaar of gebruiker met hen is aangegaan vóór de aanwijzing als beschermd natuurmonument, dan wel na de aanwijzing met inachtneming van de uit artikelen 12 en 14 voor hem voortvloeiende verplichtingen.

Volgens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet is het verboden, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich te bevinden in of op een water, dat deel uitmaakt van een beschermd natuurmonument, indien op duidelijk zichtbare wijze is kenbaar gemaakt dat de toegang tot dit water verboden is.

Ingevolge dit artikel is het mogelijk (delen van) wateren, al dan niet voor bepaalde delen van het jaar, af te sluiten ten behoeve van het behoud of herstel van de natuurwaarden.

7. HUIDIG GEBRUIK EN BEHEER.

Het natuurmonument wordt beheerd door Staatsbosbeheer, Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier, de provincie Noord-Holland en de gemeente Den Helder. Kleine delen worden beheerd door het Waterschap

De Aangedijkte Landen en Wieringen en de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.

7.1. Natuurbeheer.

In een groot deel van het duingebied bestaat het natuurbeheer voornamelijk uit "niets doen". In een deel van het natuurmonument vindt natuurbeheer plaats op basis van beheersplannen, gericht op behoud en herstel van natuurwaarden.

In de eigendommen van de gemeente Den Helder in de Grafelijkheids- en Donkere Duinen worden aanwezige rasters onderhouden en wordt gedurende het broedseizoen gesurveilleerd. Voor het Hengstenpad is het beheersplan "Duinterrein Hengstenpad" van de gemeente van toepassing. Enkele terreindelen in de Grafelijkheidsduinen zijn enkele malen gemaaid door de werkgroep Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Den Helder. In een groot, afgerasterd deel van de Grafelijkheidsduinen vindt begrazing met Schotse Hooglanders plaats.

Het bosbeheer van de gemeentelijke Donkere Duinen vindt plaats volgens het beheersplan "De Donkere Duinen" in het kader van de bosbijdrage-regeling.

In de eigendommen van de provincie Noord-Holland vindt natuurbeheer plaats op basis van de "Beheersnota 1991-1995". Het bosbeheer in de Donkere Duinen is hierbij gericht op het bevorderen van natuurlijke verjonging. Opslag van Amerikaanse vogelkers wordt verwijderd. De open duinterreinen zijn ingerasterd om terreinslijtage te voorkomen.

De terreinen in eigendom en/of beheer van het Staatsbosbeheer worden beheerd op basis van het "Beheersplan Kooibosch Luttickduin voor de periode 1984 - 1994". In het Kooibosch vindt bosbeheer plaats door middel van periodiek afzetten, herplant en natuurlijke verjonging. De duinheiden en -graslanden worden beweid en plaatselijk (delen van het Luttickduin) gemaaid. De struwelen op droge gronden worden niet beheerd en in het schraalland periodiek teruggezet.

7.2. Zeewering.

Het feitelijk onderhoud van de zeewering vindt sinds 1 april 1990 plaats door het Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat en heeft betrekking op het gebied tussen strand en de binnenteen der duinen. Het onderhoud is gericht op instandhouding van het duingebied als hoofdwaterkering en vindt met name plaats in de buitenduinen.

Het onderhoud van de buitenduinen bestaat uit: normaal onderhoud en herstel van stormschade.

Tot het normale onderhoud behoren:

- het aanbrengen van helm en andere duinplanten en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiving van de duinen tegen te gaan en om duinvorming te stimuleren;
- het steken, snoeien en vervoeren van duinbeplantingen teneinde het materiaal aan te planten of aan te wenden om verstuiving tegen te gaan;

- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- het onderhouden en zonodig verplaatsen of opnieuw plaatsen van afsluiteringen aan de duinvoet op het strand;
- het afvlakken van duintoppen om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt;
- het onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zo nodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- het plaatsen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen, kleinschalige meetopstellingen, verbods- en aanduidingsborden;
- kleinschalige suppletie of verplaatsing van zand in de buitenduinen.

Tot de werkzaamheden tot herstel van voor de zeeeringsfunctie ongewenste veranderingen in de buitenduinen (zoals bijvoorbeeld bij stormschade) behoren de volgende, voor het natuurmonument niet schadelijke, werkzaamheden:

- het aanbrengen van een buitenberm aan de zeezijde met beperkte breedte (meestal wordt circa 5 meter aangehouden) op variërende hoogte;
- het opnieuw onder een helling brengen van (gedeelten van) het buitentalud (ter indicatie: meestal wordt een helling van 1 op 4 aangehouden).

Tot de werkzaamheden in geval van calamiteitssituaties worden gerekend de werkzaamheden bij dreigend of dringend gevaar als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900. Van deze werkzaamheden dient terstond melding te worden gedaan bij de Consulente Natuur, Bos, Landschap en Fauna.

Voor bovengenoemde werkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeeering in de buitenduinen plaatsvinden is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

Grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeeering, als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900, zijn voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet. In ieder geval vergunningplichtig zijn de volgende werkzaamheden:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde wegen en paden;
- leggen van onder- of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers en het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;
- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor waarneming van zeeerende duinen, strand en aangrenzend water;
- uitbreiding van opslagterrein.

Deze opsomming is niet limitatief.

Ingrepen zijn niet vergunningplichtig indien deze zijn opgenomen in een beheersplan ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet.

In de loop van 1992 zullen beheer en eigendom door Rijkswaterstaat formeel worden overgedragen aan het Hoogheemraadschap.

7.3. Waterhuishouding.

Vanaf 1981 is de winning van grondwater ten behoeve van de drinkwatervoorziening in de Grafelijkheidsduinen stopgezet en is een hydrologische regeneratie gaande. Omdat dit gepaard gaat met wateroverlast bij woonhuizen aan de rand van het natuurmonument is langs de Duinweg een drain aangelegd met een peil van 1,9 meter boven NAP in het westen en 0,75 meter boven NAP in het oosten. Ter voorkoming van de wateroverlast aan sportvelden is tussen sportvelden en duingebied een sloot aangelegd met een peil van deels 0,8 en deels 0,5 meter boven NAP. Overigens vindt in het natuurmonument geen ontwatering plaats.

7.4. Recreatief medegebruik.

De door het Hoogheemraadschap onderhouden zeewering is voor publiek toegankelijk op wegen en paden. De door de provincie en Staatsbosbeheer beheerde terreindelen zijn grotendeels niet toegankelijk. De door de gemeente Den Helder beheerde delen zijn vrij toegankelijk op wegen en paden.

Het natuurmonument wordt jaarlijks door vele recreanten bezocht, die in het gebied verschillende activiteiten ontplooiën. Genoemd kunnen worden wandelen, fietsen, paardrijden, zonnebaden, natuurstudie, trimmen e.d. Met name het toegankelijke deel van de Donkere Duinen vormt een belangrijk wandelgebied voor de bevolking van Den Helder. Het gebied wordt tevens gebruikt als doorgang naar het strand via enkele in de zeereep gelegen toegankelijke slagen. Zowel in het westen als langs de oostzijde van de Grafelijkheids- en Donkere Duinen lopen fietspaden. Verder is het duingebied ontsloten door een aantal wandelpaden. Het door de gemeente Den Helder beheerde terrein wordt door wandelaars en hondenuitlaters veelvuldig buiten wegen en paden betreden, mede door de aanwezigheid van woonwijken grenzend aan de duinen. Op verschillende plaatsen leidt dit tot verstoring en vernieling van natuurwaarden. Door de gemeente Den Helder wordt toezicht op het terrein uitgeoefend.

Het Kooibosch, Luttickduin en de Garnekuulheide zijn, voorzover ingerasterd, niet toegankelijk voor publiek. De niet-ingerasterde delen worden op wegen en paden vrij intensief gebruikt door wandelaars. Enkele personen hebben een levenslang recht van vrije wandeling in het Kooibosch.

De helling van de Streepjesberg wordt gebruikt voor het trainen van honden. Dit gebruik is schadelijk voor het natuurmonument. Een klein deel van de Streepjesberg wordt tevens gebruikt voor schoolbiologie-excursies.

7.5. Jacht.

In de terreinen in onderhoud bij het Hoogheemraadschap is de jacht verhuurd. In het Kooibosch is de jacht niet verhuurd. Wel vindt afschot plaats op grond van een artikel 53-vergunning (Jachtwet) op Fazant, Ekster, Zwarte kraai en Houtduif en overigens ingeval van schade op aangrenzende landbouwgronden. In een deel van de Grafelijkheidsduinen

is de jacht door de Dienst der Domeinen verhuurd. In de overige delen van het natuurmonument vindt geen jacht plaats.

8. GEWENST BEHEER.

Het beheer van het natuurmonument dient gericht te zijn op het behoud, het herstel en/of de ontwikkeling van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon.

8.1. Gewenst natuurbeheer.

Het is gewenst het beheer te richten op het behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke, geomorfologische, hydrologische en ecologische samenhang van de verschillende gebiedsdelen van het natuurmonument en omringende natuurgebieden.

Daarnaast is het gewenst het beheer waar mogelijk te richten op ont-plooiing van natuurlijke potenties van het natuurmonument door verbetering van bestaande of herstel van verdwijnende milieu-omstandigheden. Dit geschiedt door middel van specifieke natuurbouw- en beheersmaatregelen.

In dit verband zijn de volgende beheersmaatregelen gewenst.

De omvorming van naaldbossen en opstanden van niet ter plaatse thuishorende loofbomen naar een meer natuurlijk loofbos dient, bij voorkeur via natuurlijke verjonging plaats te vinden.

De als gevolg van de waterstandsstijging ondergelopen heideterreintjes en eventuele andere laaggelegen vegetaties in de Grafelijkheidsduinen dienen gedeeltelijk te worden afgeplagd teneinde een geschikt milieu te creëren voor pioniervegetaties van vochtige duinvalleimilieus.

Door de waterstandsstijging optredende verruigingseffecten en als gevolg van luchtverontreiniging optredende vergrassing van duingraslanden op verschillende plaatsen in het natuurmonument dient te worden tegengegaan door middel van een beheer van plaggen, maaien en/of begrazing, teneinde een grotere diversiteit in milieu-omstandigheden te bewerkstelligen.

De in de Grafelijkheidsduinen deels nog aanwezige oude schietbaan, alsmede ongewenste bunkers dienen te worden verwijderd, waarna door middel van natuurbouwtechnieken het maaiveld plaatselijk zodanig kan worden verlaagd dat vochtige valleien en duinpoelen ontstaan, dit mede ter compensatie van de afwatering bij sportvelden en Huisduinen.

8.2. Gewenst beheer ten aanzien van de zeewering.

Bij de uitvoering van waterstaatkundige werken in en het beheer van de zeewering is het gewenst dat de natuur- en landschapswaarden worden gespaard en verder tot ontwikkeling kunnen komen, voorzover de veiligheid dit toelaat.

8.3. Gewenst beheer ten aanzien van het recreatief medegebruik.

Het is wenselijk een zonering in ruimte en/of tijd in het recreatief medegebruik van het natuurmonument te bewerkstelligen, voor zover deze niet reeds aanwezig is.

Behoud en versterking van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon dient hierbij uitgangspunt te zijn. Enerzijds zal hierbij worden gezien hoe, met inachtneming van voornoemd uitgangspunt, het recreatief medegebruik kan worden gehandhaafd dan wel vergroot. Anderzijds is in knelpuntsituaties verplaatsing dan wel sanering van voor het natuurmonument schadelijke vormen van recreatie gewenst.

Schadelijke vormen van recreatie zijn niet in overeenstemming met het streven de natuurwaarden en het natuurschoon van het natuurmonument te behouden of te herstellen. In het natuurmonument dienen dan ook geen nieuwe schadelijke vormen van recreatie te worden toegelaten.

In verband met het bovenstaande kan nog het volgende worden vermeld.

Kwetsbare duingedeelten dienen, ook in de vrij toegankelijke delen van het natuurmonument, zoveel mogelijk te worden ontzien, bijvoorbeeld door een beperking van de toegankelijkheid tot wegen en paden of door het wegwerken of voorkomen van het ontstaan van sluippaden. Een uitzondering kan hierbij worden gemaakt voor enkele direct aan woonwijken grenzende duingedeelten, die ook in de toekomst vrij toegankelijk kunnen blijven voor wandelaars. Het gebruik van paden als vrij intensieve toevoerweg naar de strandlagen kan in de toekomst gehandhaafd blijven. Voorts kan worden gedacht aan het inrichten van een of enkele uitzichtpunten op de Streepjesberg. Tevens dient aandacht te worden besteed aan het ongewenste los laten lopen van honden en het gebruik van een deel van het terrein als trainingsplaats voor honden.

Het is wenselijk na te gaan of het aan het natuurmonument grenzende voormalige pompstation bij Huisduinen kan worden benut voor natuureducatieve doeleinden.

8.4. Gewenst beheer ten aanzien van de jacht.

Jacht zal kunnen plaatsvinden wanneer in een wildbeheerplan waarborgen worden gegeven dat zodanig wordt gejaagd dat de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument niet worden geschaad. Op grond van een dergelijk wildbeheerplan zal een vergunning ex artikel 12 worden verleend. Echter daar waar het beheer van een aangewezen natuurmonument gericht is op spontane ontwikkeling van zo compleet mogelijke ecosystemen met een hoge mate van zelfregulatie en tevens medegebruik grotendeels is uitgesloten, zal geen vergunning ex artikel 12 worden verleend, tenzij zulks in het belang van het natuurbeheer of ter voorkoming en beperking van wildschade noodzakelijk is.

9. INLICHTINGEN.

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot het Consulentenschap Natuur, Bos, Landschap en Fauna in Noord-Holland (Postbus 3005, 2001 DA Haarlem, telefoon 023-301234).

MINISTERIE VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg

Directie Natuur, Bos, Landschap
en Fauna

NBLF-92-318

25 maart 1992

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende dat het gebied bekend onder de naam "Duinen van Den Helder en Callantsoog" bestaat uit terreinen en wateren welke van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Holland en Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Zijpe en Den Helder;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Verkeer en Waterstaat en de Staatssecretarissen van Defensie en Financiën;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

B E S L U I T :

Het op de bij deze beschikking behorende kaart BN169/SN114 aangegeven gebied, bekend onder de naam "Duinen van Den Helder en Callantsoog", dat eigendom is van de Staat, wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER
EN VISSERIJ,
voor deze,
DE PLV. SECRETARIS-GENERAAL,

A large, stylized handwritten signature in black ink, starting with a vertical line and ending in a long, sweeping horizontal stroke.

TOELICHTING

Behoort bij beschikking
no. NBLF-92-318

1. INLEIDING.

Het natuurmonument "Duinen van Den Helder en Callantsoog" is gelegen in de gemeenten Callantsoog en Den Helder en beslaat een oppervlakte van circa 755 ha.

De "Duinen van Den Helder en Callantsoog" bestaan uit staatseigendommen en uit niet in eigendom van de staat zijnde percelen. Wanneer in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument wordt het gehele natuurmonument bedoeld. Deze toelichting hoort bij de beschikking waarbij de in eigendom van de staat zijnde gronden als staatsnatuurmonument worden aangewezen. De integraal hiermee samenhangende percelen die niet in eigendom van de staat zijn worden aangewezen als beschermd natuurmonument.

Het natuurmonument vormt een integrerend onderdeel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

Het ligt in het voornemen, zoals neergelegd in de Regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan (Kamerstukken II 1989/1990 21 149, nrs. 2 en 3), de komende jaren alle daarvoor in aanmerking komende delen van het Nederlandse kustduingebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Door middel van deze aanwijzingen wordt beoogd het behoud en herstel van de natuur- en landschapswaarden van het kustduingebied te bevorderen.

Het natuurmonument bestaat van noord naar zuid uit achtereenvolgens de Grafelijkheidsduinen en de Donkere Duinen, beide bij Den Helder, de Noordduinen (de smalle duinstrook tussen Den Helder en Callantsoog) met de duinvallei het Botgat en tenslotte ten oosten van Callantsoog enkele nollenterreintjes (Luttickduin, Garnekuulheide en Abbestede) en het Kooibosch. Het landschap verandert van west naar oost van de zeereepduinen via een sterk geaccidenteerd landschap met valleicomplexen naar in het noorden en zuiden een bosrijke binnenduinrand.

De "Duinen van Den Helder en Callantsoog" bestaan uit een gevarieerd en uitgestrekt duinlandschap dat reliëfrijk en landschappelijk zeer afwisselend is. Van groot belang zijn de regeneratiemogelijkheden voor vochtige duinvalleimilieus door de recente stopzetting van de waterwinning in de Donkere Duinen.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis, het natuurschoon, de begrenzing, andere voor dit gebied van kracht zijnde instrumenten, de rechtsgevolgen van de aanwijzing, het huidig gebruik en beheer en het gewenste beheer.

2. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS.

2.1. Geologie, bodem, geomorfologie en hydrologie.

Het natuurmonument bestaat grotendeels uit jonge duinzanden, gelegen op tot de Duinkerke-afzettingen behorende oude duinzanden. In een groot deel van het natuurmonument komen op ongeveer NAP-niveau klei- en veenlagen voor.

De bodem bestaat uit voornamelijk duinvaag- en vlakvaaggronden, met kalkarm en humusarm fijn zand. De bodem van de nollenterreintjes bestaat uit ontcalcite en humusarme nollenzandgronden.

Het natuurmonument behoort geomorfologisch grotendeels tot de Jonge Duinen en bestaat uit gesloten duinenreeksen met deels primaire duinvormen. Bij Callantsoog bereiken duintoppen een hoogte van 28 meter boven NAP. Het Botgat bestaat uit een volledig afgesnoerde (primaire) strandvlakte achter de zeereep. Elders in de Noordduinen bevinden zich vele diepe stuifkuilen en -geulen. In de Grafelijkheidsduinen is sprake van secundaire duinvormen, bestaande uit kamduinenreeksen en één grote, samengestelde uitblazingsvallei met aan de noord- en zuidzijde overgangen naar loopduinen.

De nollenterreintjes bij Callantsoog bestaan voornamelijk uit kopjesduinen, behorend tot de Oude Duinen. De nollenterreintjes zijn restanten van het oude binnenduinlandschap en bestaan net als de ondergrond van een deel van de Jonge Duinen uit voormalige eilanden.

Het Kooibosch bevindt zich in een vochtige vallei op een voormalige strandvlakte. Het is van oorsprong een doorbraakkolk, die in het verleden is ingericht als eendenkooi.

De grondwaterstand in de Grafelijkheids- en Donkere duinen is sinds de stopzetting van de waterwinning in 1980 gestegen. Dit schept gunstige voorwaarden voor regeneratie van vochtige duinmilieus, mede gezien de aanwezigheid van klei- en veenlaagjes op geringe diepte.

Teneinde de waterkwaliteit in het Kooibosch zoveel mogelijk te beschermen tegen de negatieve beïnvloeding als gevolg van intensieve agrarische teeltmethoden (bollenteelt) wordt het polderwater omgeleid. In het Kooibosch wordt de waterstand ten behoeve van de hooilandvegetatie gereguleerd door middel van een stuw met pomp. Bij droog weer daalt het waterpeil, ondanks de stuw, vrij sterk als gevolg van wegzijging naar de omringende polder.

2.2. Flora en vegetatie.

Het natuurmonument kent mede door de bijzondere kenmerken als een in grote delen vrijwel ongeschonden reliëf en variatie in kalkgehalte en de grotendeels natuurlijk fluctuerende waterhuishouding een grote variatie aan plantengemeenschappen. De meeste stadia en overgangen van duinvegetaties zijn aanwezig.

Het natuurmonument behoort vegetatiekundig tot het Waddendistrict, gekenmerkt door o.a. een relatieve kalkarmoede van de bodem en de aanwezigheid van duinheidevegetaties.

De zeereep van het natuurmonument bestaat uit stuifduin- en pioniervegetaties met ondermeer Helm, Biestarwegras en Zeeraket. Landinwaarts komen droge duingraslanden met Duinroos, Fakkelgras en diverse korstmossen voor. Op noordhellingen groeit een vegetatie met Eikvaren, Maanvaren en vele mossen. De graslanden worden afgewisseld met struwelen van Duindoorn, Kruiwilg, Grauwe wilg en Ratelpopulier en

droge en vochtige duinheiden op kalkarme bodem met Struik-, Dop- en Kraaiheide en Verfbrem.

Door de effecten van luchtverontreiniging treedt in de graslanden in toenemende mate vergrassing en dichtgroeien met kruipwilg op.

In het zuidelijk deel van de Grafelijkheidsduinen vindt in de verdroogde duinvalleien tengevolge van de grondwaterstijging een herstel van de natte tot vochtige duinvalleimilieus plaats. Hier groeien onder meer Zomp- en Duinrus en Galigaan. Het aantal grondwaterafhankelijke soorten is de afgelopen jaren toegenomen.

Het Botgat betreft een geëgaliseerd en begreppeld, extensief gebruikt duingrasland, terwijl de omgeving ervan bestaat uit vochtige valleien met soortenrijke en gevarieerde lage vegetaties.

In het duingrasland bij het Kooibosch groeit onder meer Gaspeldoorn, Duinpaardebloem en Paashaver.

In het Kooibosch groeit een lage, soortenrijke valleibegroeiing, waarin het aandeel aan vegetaties van voedselarm milieu toeneemt als gevolg van een verschrallingsbeheer. Hier groeien onder meer Breedbladige-, Gevlekte en Vleeskleurige orchis, Welriekende nachtorchis, Veenpluis, Moeraszoutgras en Vlozegge.

De nollenterreintjes zijn begroeid met stuifduin- en droge graslandvegetaties, met soorten als Zandblauwtje, Struik-, Dop- en Kraaiheide.

De lage begroeiingen in het Kooibosch worden afgewisseld met diverse typen broekbos en eikenberkenbos. De ondergroei van deze bossen is rijk aan kruiden, paddestoelen en mossen. De Donkere Duinen bestaan uit voornamelijk naaldbos.

Zeldzame en minder algemene plantesoorten die in het natuurmonument voorkomen zijn onder andere: Maanvaren, Stekelbrem, Dwergvas, Kleine ratelaar, Klein tasjeskruid, Hengel, Heidekartelblad, Noordse ogentroost, Kleverige reigersbek, Strandduizendguldenkruid, Blauwe zeedistel, Zeemelkdistel, Rondbladig wintergroen, Bitterkruid, Bleekgele droogbloem, Lidsteng, Galigaan, Veenpluis, Late zegge, Pilzegge, Borstelgras, Walstrobremraap, Grote keverorchis en Breedbladige orchis.

In het natuurmonument komen vele korstmossen voor; in de Grafelijkheidsduinen zijn 19 soorten (vooral Cladonia's) aangetroffen. Verder komen in het natuurmonument vele paddestoelen voor, waaronder in Nederland zeldzamere soorten als Bruinschubbige gordijnzwam, Porfiersatijnzwam, Groensteelsatijnzwam, Kleine berkenrussula en Violetvlekkende melkzwam in het Kooibosch.

2.3. Fauna.

Het natuurmonument vormt een belangrijk broed-, rust-, fourageer- en doortrekgebied voor vogels. Circa 85 soorten broedvogels komen voor, waaronder minder algemene soorten als Waterral, Watersnip, Houtsnip, Tureluur, Patrijs, Roodborsttapuit en Paapje. De struwelen en bossen in het natuurmonument zijn van belang als broedgebied voor ondermeer Boomvalk en zangvogels, waaronder Bonte en Grauwe vliegenvanger, Braamsluiper, Barmsijs, Bosrietzanger, Wielewaal en Nachtegaal en holenbroeders als Holenduif en Groene specht. In het bos in de Donkere Duinen broedt tevens een kolonie Blauwe reigers. In de meer open duinterreinen broeden ondermeer Bergeend, Paapje, Roodborsttapuit, Tapuit, Grasmus, Bontbekplevier, Wulp, Tureluur, Grutto en Stormmeeuw. In de vochtige terreindelen in de Grafelijkheidsduinen en in het Kooibosch broeden ondermeer Wintertaling, Slobeend, Kleine karekiet, Rietgors en Waterral. In de Grafelijkheidsduinen vindt een toename

plaats van broedvogels van vochtige duinmilieus. Het natuurmonument is door zijn ligging in de Kop van Noord-Holland van bijzonder belang voor vele trekvogels, waarbij met name de bossen een belangrijke rol als rustplaats spelen. Ook vele stand- en zwerfvogels en wintergasten maken buiten de broedtijd gebruik van het duingebied. Hiertoe behoren soorten als Buizerd, Sperwer, Blauwe kiekendief, Smelleken, Witgatje, Groenpootruiter, Bonte kraai, Kramsvogel, Koperwiek, Keep, Sijs en Putter.

In het natuurmonument zijn de volgende zoogdieren aangetroffen: Konijn, Haas, Mol, Ree, Vos, Hermelijn, Wezel, Bunzing, Woelrat, Bosmuis, Veldmuis, Rosse woelmuis, Bosspitsmuis, Dwergspitsmuis en Huisspitsmuis.

In het natuurmonument komen reptielen en amfibieën voor, zoals Zandhaedig, Groene kikker, Bruine kikker, Gewone pad, Rugstreeppad en Kleine watersalamander.

De variatie aan ruimtelijke vegetatiestructuren is van belang voor insecten, zoals dagvlinders (waaronder minder algemene soorten zoals Kleine parelmoervlinder, Heideblauwtje en Heidevlinder), libellen en sprinkhanen.

3. NATUURSCHOON.

Het duinlandschap is in zijn algemeenheid één van de meest gave landschappen van Nederland. Het natuurmonument heeft in landschappelijk opzicht een gevarieerd karakter dat wordt gevormd door het wisselend reliëf, de verscheidenheid aan milieu-omstandigheden, de verschillen in terreintypen en overgangen van open duinterrein naar bossen. Het is daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied, uit oogpunt van natuurschoon van grote betekenis.

4. BEGRENZING.

De gronden in het natuurmonument zijn grotendeels eigendom van de Staat (Domeinen en Landbouw, Natuurbeheer en Visserij), de provincie Noord-Holland en de gemeenten Zijpe en Den Helder.

Het natuurmonument is globaal gelegen tussen de bebouwing van Huisduinen in het noorden, het fietspad westelijk van Den Helder, de sportvelden bij Den Helder, de Duinweg van Den Helder naar Callantsoog, de bebouwing van Callantsoog in het oosten, de grens van het Zwanewater in het zuiden en de duinvoet in het westen. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee. Tot het natuurmonument behoren voorts het Kooibosch, het Luttickduin en de Nol bij Abbestede.

Binnen de begrenzing van het natuurmonument gelegen huizen en bedrijfsgebouwen, vallen als enclaves buiten de begrenzing van het natuurmonument. De schietterreinen van Defensie behoren niet tot het natuurmonument. Ook vallen wegen, met een gesloten verharding, tezamen met de aangrenzende 0,5 m berm, buiten het natuurmonument.

De grens van het natuurmonument is zo gekozen dat er een in landschappelijk, geomorfologisch, hydrologisch en ecologisch opzicht samenhangend geheel van gebiedsdelen onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht. Voor de begrenzing van het natuurmonument zij voorts verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN169/SN114.

5. ANDERE VAN KRACHT ZIJNDE INSTRUMENTEN.

Voor (delen van) het natuurmonument zijn de volgende instrumenten werkzaam:

-Streekplan "Kop van Noord-Holland, Texel en het Waddengebied". In dit streekplan, herzien in 1985, is het overgrote deel van het natuurmonument aangeduid als "duin" ten behoeve van zeewering en natuurgebied. Voorts zijn delen van het terrein aangeduid als "bos", "duin", "natuurgebied", "waterwingebied", "defensie" en "leidingenzone". In voorbereiding is een nieuw streekplan.

-Bestemmingsplannen van de gemeenten Zijpe en Den Helder. In het Zijpese deel vigeren de bestemmingsplannen "Callantsoog 1969", "Landelijk Gebied 1969", "Grote Keeten 1969" en "Uitbreidingsplan in hoofdzaak" (vastgesteld door de gemeenteraad in respectievelijk 1970, 1970, 1970 en 1956). Hier zijn overwegend de volgende bestemmingen van toepassing: "Duinen en strand", "Natuurwetenschappelijk en landschappelijk belangrijk terrein", "Bos", "Water" en "Dijk en dijksbermen".

Een herziening van de bestemmingsplannen is in voorbereiding. In het deel binnen de gemeente Den Helder vigeren de bestemmingsplannen "Uitbreidingsplan in hoofdzaak; vijfde herziening (Duinzoom)", "Uitbreidingsplan in hoofdzaak", "Duinzoom Noord 1980" en "Huisduinen 1972" (vastgesteld door de gemeenteraad in respectievelijk 1965, 1957, 1985 en 1973).

Hier zijn overwegend de volgende bestemmingen van toepassing: "Duingebied", "Strand en duinen", "Park, plantsoen en bos", "Natuurgebied", "Waterkering", "Water" en "Terrein voor openbaar nutsbedrijf".

-Grondwaterwet en daarmee samenhangende regelgeving. Het Provinciaal beleid ten aanzien van de grondwaterwinning is krachtens de Grondwaterwet opgenomen in het Grondwaterplan Noord-Holland (1986). Het beleid is gericht op het geheel staken van de duinwaterwinning in de Grafelijkheidsduinen, met uitzondering van een afwateringsdrain in de Donkere Duinen. Daarmee samenhangende wateroverlast aan de rand van de duinen dient door betrokken instanties ter plaatse met passende waterhuishoudkundige maatregelen te worden bestreden.

-Provinciale verordeningen.

De Verordening Opschriften en Opslag Noord-Holland (1984) is voor het gehele natuurmonument van toepassing en is gericht op de bescherming van het landschapsschoon. Voorts zijn de Duinverordening en de Ontgrondingenverordening Noord-Holland van toepassing.

-Waterstaatswetgeving en Keur.

Op het natuurmonument is het Rijkszeeweringenreglement van toepassing (zie 7).

De Keur van het Waterschap De Aangedijkte Landen en Wieringen is van toepassing op enkele sloten in en om het Kooibosch en heeft betrekking op de wijze van slootonderhoud.

6. RECHTSGEVOLGEN VOOR DE AANWIJZING.

Het beheer van een staatsnatuurmonument is gericht op het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis (artikel 21, lid 3, van de Natuurbeschermingswet). Voor het

verrichten van handelingen die schadelijk zijn voor het natuurmonument is toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet nodig. Dit geldt in het algemeen niet voor het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik in zijn huidige vorm en intensiteit.

Volgens artikel 16 tesamen met artikel 21, vierde lid, van de Natuurbeschermingswet is het verboden een natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit verbod is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument.

Op grond van artikel 16 kunnen handelingen van bezoekers die schade toebrengen aan de waarden van het natuurmonument worden tegengegaan, zoals crossen met motorvoertuigen en/of (brom)fietsen, het betreden van het terrein met niet-aangelijnde honden alsmede het vliegen met ULV's en het beoefenen van de modelvliegsport.

Het verbod van artikel 16 geldt niet, voor zover door derden handelingen worden verricht waarvoor ontheffing ingevolge de Natuurbeschermingswet is verleend of die het gevolg zijn van een uitvoering van een overeenkomst, welke de eigenaar of gebruiker met hen is aangegaan vóór de aanwijzing als natuurmonument.

Volgens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet is het verboden, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich te bevinden in of op een water, dat deel uitmaakt van een natuurmonument, indien op duidelijk zichtbare wijze is kenbaar gemaakt dat de toegang tot dit water verboden is.

Ingevolge dit artikel is het mogelijk (delen van) wateren, al dan niet voor bepaalde delen van het jaar, af te sluiten ten behoeve van het behoud of herstel van de natuurwaarden.

7. HUIDIG GEBRUIK EN BEHEER.

Het natuurmonument wordt grotendeels beheerd door Staatsbosbeheer, Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier, de provincie Noord-Holland en de gemeente Den Helder.

7.1. Natuurbeheer.

In een groot deel van het duingebied bestaat het natuurbeheer voornamelijk uit "niets doen". In een deel van het natuurmonument vindt natuurbeheer plaats op basis van beheersplannen, gericht op behoud en herstel van natuurwaarden.

Voor wat betreft de staatseigendommen geldt voorts het volgende. Enkele terreindelen in de Grafelijkheidsduinen zijn enkele malen gemaaid door de werkgroep Vrijwillig Natuur- en Landschapsbeheer Den Helder. In een groot, afgerasterd deel van de Grafelijkheidsduinen vindt begrazing met Schotse Hooglanders plaats.

De terreinen in eigendom en/of beheer van het Staatsbosbeheer worden beheerd op basis van het "Beheersplan Kooibosch Luttickduin voor de periode 1984 - 1994". In het Kooibosch vindt bosbeheer plaats door middel van periodiek afzetten, herplant en natuurlijke verjonging. De duinheiden en -graslanden worden beweid en plaatselijk (delen van het Luttickduin) gemaaid. De struwelen op droge gronden worden niet beheerd en in het schraalland periodiek teruggezet.

7.2. Zeewering.

Het feitelijk onderhoud van de zeewering vindt sinds 1 april 1990 plaats door het Hoogheemraadschap Noordhollands Noorderkwartier onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat en heeft betrekking op het gebied tussen strand en de binnenteen der duinen. Het onderhoud is gericht op instandhouding van het duingebied als hoofdwaterkering en vindt met name plaats in de buitenduinen.

Het onderhoud van de buitenduinen bestaat uit: normaal onderhoud en herstel van stormschade.

Tot het normale onderhoud behoren:

- het aanbrengen van helm en andere duinplanten en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiving van de duinen tegen te gaan en om duinvorming te stimuleren;
- het steken, snoeien en vervoeren van duinbeplantingen teneinde het materiaal aan te planten of aan te wenden om verstuiving tegen te gaan;
- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- het onderhouden en zonodig verplaatsen of opnieuw plaatsen van afrasteringen aan de duinvoet op het strand;
- het afvlakken van duintoppen om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt;
- het onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zo nodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- het plaatsen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen, kleinschalige meetopstellingen, verbods- en aanduidingsborden;
- kleinschalige suppletie of verplaatsing van zand in de buitenduinen.

Tot de werkzaamheden tot herstel van voor de zeeweringsfunctie ongewenste veranderingen in de buitenduinen (zoals bijvoorbeeld bij stormschade) behoren de volgende, voor het natuurmonument niet schadelijke, werkzaamheden:

- het aanbrengen van een buitenberm aan de zeezijde met beperkte breedte (meestal wordt circa 5 meter aangehouden) op variërende hoogte;
- het opnieuw onder een helling brengen van (gedeelten van) het buitentalud (ter indicatie: meestal wordt een helling van 1 op 4 aangehouden).

Tot de werkzaamheden in geval van calamiteitssituaties worden gerekend de werkzaamheden bij dreigend of dringend gevaar als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900. Van deze werkzaamheden dient terstond melding te worden gedaan bij de Consulente Natuur, Bos, Landschap en Fauna.

Voor bovengenoemde werkzaamheden die ten behoeve van het instandhouden van de zeewering in de buitenduinen plaatsvinden is geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig.

Grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeewering, als bedoeld in artikel 33 van de Waterstaatswet 1900, zijn voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet. In ieder geval vergunningplichtig zijn de volgende werkzaamheden:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde wegen en paden;
- leggen van onder- of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers en het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;

- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor waarneming van zeeuerende duinen, strand en aangrenzend water;
- uitbreiding van opslagterrein.

Deze opsomming is niet limitatief.

In de loop van 1992 zullen beheer en eigendom door Rijkswaterstaat formeel worden overgedragen aan het Hoogheemraadschap.

7.3. Waterhuishouding.

Vanaf 1981 is de winning van grondwater ten behoeve van de drinkwatervoorziening in de Grafelijkheidsduinen stopgezet en is een hydrologische regeneratie gaande. Omdat dit gepaard gaat met wateroverlast bij woonhuizen aan de rand van het natuurmonument is langs de Duinweg een drain aangelegd met een peil van 1,9 meter boven NAP in het westen en 0,75 meter boven NAP in het oosten. Ter voorkoming van de wateroverlast aan sportvelden is tussen sportvelden en duingebied een sloot aangelegd met een peil van deels 0,8 en deels 0,5 meter boven NAP. Overigens vindt in het natuurmonument geen ontwatering plaats.

7.4. Recreatief medegebruik.

De door het Hoogheemraadschap onderhouden zeeuering is voor publiek toegankelijk op wegen en paden. De door de provincie en Staatsbosbeheer beheerde terreindelen zijn grotendeels niet toegankelijk. De door de gemeente Den Helder beheerde delen zijn vrij toegankelijk op wegen en paden.

Het natuurmonument wordt jaarlijks door vele recreanten bezocht, die in het gebied verschillende activiteiten ontplooiën. Genoemd kunnen worden wandelen, fietsen, paardrijden, zonnebaden, natuurstudie, trimmen e.d. Met name het toegankelijke deel van de Donkere Duinen vormt een belangrijk wandelgebied voor de bevolking van Den Helder. Het gebied wordt tevens gebruikt als doorgang naar het strand via enkele in de zeereep gelegen toegankelijke slagen. Zowel in het westen als langs de oostzijde van de Grafelijkheids- en Donkere Duinen lopen fietspaden. Verder is het duingebied ontsloten door een aantal wandelpaden. Het door de gemeente Den Helder beheerde terrein wordt door wandelaars en hondenuitlaters veelvuldig buiten wegen en paden betreden, mede door de aanwezigheid van woonwijken grenzend aan de duinen. Op verschillende plaatsen leidt dit tot verstoring en vernieling van natuurwaarden. Door de gemeente Den Helder wordt toezicht op het terrein uitgeoefend.

Het Kooibosch, Luttickduin en de Garnekuulheide zijn, voorzover ingerasterd, niet toegankelijk voor publiek. De niet-ingerasterde delen worden op wegen en paden vrij intensief gebruikt door wandelaars. Enkele personen hebben een levenslang recht van vrije wandeling in het Kooibosch.

De helling van de Streepjesberg wordt gebruikt voor het trainen van honden. Dit gebruik is schadelijk voor het natuurmonument. Een klein deel van de Streepjesberg wordt tevens gebruikt voor schoolbiologie-excursies.

7.5. Defensie.

In het noordelijk deel van de Grafelijkheidsduinen bevindt zich een stormbaan die enkele keren per jaar door Defensie wordt gebruikt ten behoeve van oefeningen. Door het ontbreken van een goed beheer vertoont dit terrein een verloederde indruk. De schietterreinen Falga en Botgat vormen geen onderdeel van het natuurmonument maar zijn er wel op van invloed in verband met geluidbelasting en onveilige zones. De terreinen zijn gedurende een groot deel van het jaar in gebruik, tenzij het zicht slecht is. Van 1 juli tot 27 augustus, alsmede 's avonds, 's nachts en in de weekeinden wordt niet geschoten.

7.6. Jacht.

In de terreinen in onderhoud bij het Hoogheemraadschap is de jacht verhuurd. In het Kooibosch is de jacht niet verhuurd. Wel vindt afschot plaats op grond van een artikel 53-vergunning (Jachtwet) op Fazant, Ekster, Zwarte kraai en Houtduif en overigens ingeval van schade op aangrenzende landbouwgronden. In een deel van de Grafelijkheidsduinen is de jacht door de Dienst der Domeinen verhuurd. In de overige delen van het natuurmonument vindt geen jacht plaats.

8. GEWENST BEHEER.

Het beheer van het natuurmonument dient gericht te zijn op het behoud, het herstel en/of de ontwikkeling van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon.

8.1. Gewenst natuurbeheer.

Het is gewenst het beheer te richten op het behoud, herstel en ontwikkeling van de landschappelijke, geomorfologische, hydrologische en ecologische samenhang van de verschillende gebiedsdelen van het natuurmonument en omringende natuurgebieden. Daarnaast is het gewenst het beheer waar mogelijk te richten op ontplooiing van natuurlijke potenties van het natuurmonument door verbetering van bestaande of herstel van verdwijnende milieuomstandigheden. Dit geschiedt door middel van specifieke natuurbouw- en beheersmaatregelen.

In dit verband zijn de volgende beheersmaatregelen gewenst.

De omvorming van naaldbossen en opstanden van niet ter plaatse thuishorende loofbomen naar een meer natuurlijk loofbos dient, bij voorkeur via natuurlijke verjonging plaats te vinden.

De als gevolg van de waterstandsstijging ondergelopen heide-terreintjes en eventuele andere laaggelegen vegetaties in de Grafelijkheidsduinen dienen gedeeltelijk te worden afgeplagd teneinde een geschikt milieu te creëren voor pioniervegetaties van vochtige duinvalleimilieus.

Door de waterstandsstijging optredende verruigingseffecten en als gevolg van luchtverontreiniging optredende vergrassing van duingraslanden op verschillende plaatsen in het natuurmonument dient te worden tegengegaan door middel van een beheer van plaggen, maaien en/of begrazing, teneinde een grotere diversiteit in milieu-omstandigheden te bewerkstelligen.

De in de Grafelijkheidsduinen deels nog aanwezige oude schietbaan, alsmede ongewenste bunkers dienen te worden verwijderd, waarna

door middel van natuurbouwtechnieken het maaiveld plaatselijk zodanig kan worden verlaagd dat vochtige valleien en duinpoelen ontstaan, dit mede ter compensatie van de afwatering bij sportvelden en Huisduinen.

8.2. Gewenst beheer ten aanzien van de zeewering.

Bij de uitvoering van waterstaatkundige werken in en het beheer van de zeewering is het gewenst dat de natuur- en landschapswaarden worden gespaard en verder tot ontwikkeling kunnen komen, voorzover de veiligheid dit toelaat.

8.3. Gewenst beheer ten aanzien van het recreatief medegebruik.

Het is wenselijk een zonering in ruimte en/of tijd in het recreatief medegebruik van het natuurmonument te bewerkstelligen, voor zover deze niet reeds aanwezig is.

Behoud en versterking van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon dient hierbij uitgangspunt te zijn. Enerzijds zal hierbij worden gezien hoe, met inachtneming van voornoemd uitgangspunt, het recreatief medegebruik kan worden gehandhaafd dan wel vergroot. Anderzijds is in knelpuntsituaties verplaatsing dan wel sanering van voor het natuurmonument schadelijke vormen van recreatie gewenst.

Schadelijke vormen van recreatie zijn niet in overeenstemming met het streven de natuurwaarden en het natuurschoon van het natuurmonument te behouden of te herstellen. In het natuurmonument dienen dan ook geen nieuwe schadelijke vormen van recreatie te worden toegelaten.

In verband met het bovenstaande kan nog het volgende worden vermeld.

Kwetsbare duingedeelten dienen, ook in de vrij toegankelijke delen van het natuurmonument, zoveel mogelijk te worden ontzien, bijvoorbeeld door een beperking van de toegankelijkheid tot wegen en paden of door het wegwerken of voorkomen van het ontstaan van sluippaden. Een uitzondering kan hierbij worden gemaakt voor enkele direct aan woonwijken grenzende duingedeelten, die ook in de toekomst vrij toegankelijk kunnen blijven voor wandelaars. Het gebruik van paden als vrij intensieve toeweg naar de strandslagen kan in de toekomst gehandhaafd blijven.

Voorts kan worden gedacht aan het inrichten van een of enkele uitzichtpunten op de Streepjesberg. Tevens dient aandacht te worden besteed aan het ongewenste los laten lopen van honden en het gebruik van een deel van het terrein als trainingsplaats voor honden.

Het is wenselijk na te gaan of het aan het natuurmonument grenzende voormalige pompstation bij Huisduinen kan worden benut voor natuureducatieve doeleinden.

8.4. Gewenst beheer ten aanzien van defensie.

De aanwijzing als natuurmonument is niet van invloed op het huidig gebruik en beheer door Defensie.

Het is evenwel wenselijk te bezien hoe door een betere inrichting

en gericht beheer van het Defensie-oefenterrein bij Huisduinen de belangen van natuur en recreatie duurzaam kunnen worden gewaarborgd. Behoud en versterking van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon dient hierbij uitgangspunt te zijn. Voorts is het gewenst te bezien hoe de rustversturende invloed van de schietterreinen Botgat en Falga op het natuurmonument kan worden verminderd, bijvoorbeeld door sanering of concentratie van de schietactiviteiten.

8.5. Gewenst beheer ten aanzien van de jacht.

Jacht zal kunnen plaatsvinden wanneer in een wildbeheerplan waarborgen worden gegeven dat zodanig wordt gejaagd dat de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument niet worden geschaad. Op grond van een dergelijk wildbeheerplan zal een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet worden verleend. Echter daar waar het beheer van een aangewezen natuurmonument gericht is op spontane ontwikkeling van zo compleet mogelijke ecosystemen met een hoge mate van zelfregulatie en tevens medegebruik grotendeels is uitgesloten, zal geen vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet worden verleend, tenzij zulks in het belang van het natuurbeheer of ter voorkoming en beperking van wildschade noodzakelijk is.

9. INLICHTINGEN.

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot het Consulentenschap Natuur, Bos, Landschap en Fauna in Noord-Holland (Postbus 3005, 2001 DA Haarlem, telefoon 023-301234).